Geschichte der Juden in Goltsch-Jenikau.

Bearbeitet von

Direktor Jan Maximovič, Goltsch-Jenikau.

Třináct km od Čáslavě na jih, 7 km od Habrů leží město Golčův Jeníkov, vlastní to tepna Habrska pro své výhodné železniční spojení. Má 2023 obyvatele, 328 domů. Jest čilým obchodním a průmyslovým místem a co do velikosti a počtu obyvatel prvním městem okresu habrského. Leží na návrší při Vohánčickém potoku po obou stranách bývalé říšské silnice ve výši 345 m nad hladinou mořskou, kudy vedla původní *„zemská stezka“* od Čáslavě ke G. J., Kobylí Hlavě, Habrům do Něm. Brodu.

K velikému náměstí připojuje se několik ulic a celé uspořádání a půdorys města ukazuje na dávnou dobu, v níž osada povstala. Jihozápadní část kolem staré synagogy (1659) slula *„židovské město“*. Byly tu malé přízemní domky pro jednu, nejvýše dvě rodiny, tvořící křivolaké uličky. R. 1808 vypukl požár, vyhořela synagoga, vinopalna a 32 domy *„židovského města“*. J. připomíná se v dějinách již při r. 1150 a musil býti místem již významným, když v něm olomoucký biskup Jindřich chtěl slaviti vánoce. Stará osada J. stála však dále na jihozápad u nynějšího kostela sv. Markety, připomínaného v r. 1359, kdy tu podával kněz Ješek Talafous a po něm Jan z Říčan s matkou svou Eliškou. Část při nynějším zámku byla vsí a jmenovala se *„Zábělčice“*. V „Památkách archeologických z r. 1863“ čteme, že J. již za krále Přemysla Otakara II. stával, neboť na listině z 5. novembru 1257 Smil z Lichtenburka dává desátek ze stříbrných hor v Něm. Brodě, Šlapánicích a Přibyslavi klášteru *„sedlickému“*, žďárskému a hradišťskému a pečeti přivěsili: panoši: Bohuš z Chuchle, *„Jarchik z Jeníkova“*, Petr z Krchleb, Záhoř z Konic, Maruna z Ustě a Vavřinec z Ledče.

Městečkem jmenuje se J. r. 1417. Patřil po nějaký čas k Podhořanům, ale r. 1461 připojen k Chlumu, s nímž zůstal v rodině slavatovské do r. 1580, kdy prodán Václavovi Robenhaptovi ze Suché. Ves Zábělčice patřila ke klášteru vilímovskému a po jeho zániku připadla různým světským pánům, až r. 1580 k J. připojena, avšak hned nato s J. prodána Janu Libenickému z Vrchovišť, za nějž ještě téhož roku vysazeno městečku clo na opravu zdejších zlých, avšak důležitých cest. (Zem. stezka.) V rodině této udržel se J. až do r. 1601, kdy Mandaléna Libenická, provdaná za Heřmana z Říčan a po druhé za Jachyma Šťastného-Šturmu z Hyršfeldu, statku toho nabyla. R. 1632 jest tu pánem Jan Trčka z Lípy, po Valdštýnovi nejbohatší magnát český, avšak po jeho smrti z ohromného, zkonfiskovaného jmění trčkovského darován J. s tvrzí a vsí Zábělčicemi, Žandovem a Podmoky Martinu Maxmilianu z Golče, generálvachmistru v císařském vojště. Po něm nazváno městečko *„Golč. Jeníkovem“*. Nový pán zúčastnil se později hájení Prahy proti Švédům, postavil zdejší tvrz, vystavěna „Loretánská kaple“, residence jezuitská (nynější děkanství). R. 1638 dal vložiti manželce své Marii Magdaleně z Opsiniku, zvané Roe, právo vlastnické na J., zemřel 1653. Po krátkém panování manželů Golčových, jichž jméno Jeníkov od r. 1648 nese, nastává doba bezvýznamná. Po smrti Martina Maxmiliana Golče ujala se panství manželka jeho Marie Magdalena Golčová, rozená z Opsiniku, zvaná Roe, která však 28. list. 1657 zemřela a panství přešlo na Jana Ditricha Ledebura, který se soudil s řádem „Tovaryšstva Ježíšova“ o kapitál Marií Magd. Golčovou řádu poručený. Spor trval 16 let a Ledebur odsouzen k vyplacení kapitálu a k úhradě úroků za všechna léta.

Po Ledeburovi připomíná se jako majitel J. hrabě Milesimo v době od 11. ledna 1677 do 1698. (Zpráva tato čerpána z knihy účtů filiálního kostela kozohlodského, kterýžto Milesimo prodal panství 26. dubna 1698 Frant. Ant. svaté říše římské hraběti z Hollveylů.)

V r. 1718 byl na základě křesť. matriky Tom I, pag. 148, hrabě Fr. Jos. Trautmansdorf majitelem panství G. J.

V r. 1765 uváděn jest na základě křest. matriky Tom III, pag. 1, hrabě Ulfeld pánem na G. J. a na Hostačově.

Až r. 1773 koupil panství hrabě Filip Kolovrat-Krakovský, který vymohl pro město státní továrnu na tabák a vystavěl pro týž účel i budovu, nynější zámek. R. 1784 vyhořelo město a všecky písemné památky, týkající se města, ale i *„židovské obce“* (o níž jednáno zvláště), vzaly za své. Co nebylo zničeno při tomto požáru, padlo zhoubným plamenům při druhém požáru r. 1808. kdy vyhořela i stará synagoga (1659) založená. R. 1817 koupila panství G. J. dcera Leopolda hrab. Krakovského Luisa, hraběnka z Herbersteinů v dražbě za 1 mil. 29 tisíc pět set zlatých víd. měny. R. 1830 koupila je hraběnka z Trautmansdorfu, r. 1836 rytíř Bedřich z Neupauerů.

Po jeho smrti koupili panství G. J. dědicové Faltise z Trutnova a majetek tento se dvory: G. J. Vohánčice, Vlkaneč, Radinov, Leškovice, Rybníček, Chlumek a Dvorek převzal Herman Fiedler, syn Otilie z Ottenkronů a po jeho smrti 3. prosince 1898 jeho bratr Richard Fiedler, po jehož smrti koupil je Karel Milner, statkář z Molitorova u Kouřimi v roce 1911 za 2.600.000 K.

*

Kdy Židé do G. J. přišli a zde se usadili, těžko přesně stanoviti, neboť po požárech 1784, 1808 a 1870 shořelo všecko, co by svědectví vydati mohlo.

Přece však máme některé doklady, které nás uvádějí k době, kdy se Židé pravděpodobně v G. J. usadili.

Dějiny Židů v Golčově Jeníkově.

Zpracoval

Jan Maximovič, ředitel škol v Golčově Jeníkově.

První neklamné svědectví o době dávno minulé podává nám památný *„Židovský hřbitov“*. Hřbitov tento zachoval si typický vzhled a mnoho prastarých kamenů a sarkofágů. Náhrobky tyto jsou několik set let staré, svou vzácností vyrovnávají se úplně náhrobkům a sarkofágům na starém památném hřbitově v Praze. Při r. 1341 mluví se již o ž. o. v Habrech a poněvadž náhrobky v G. J. jsou starší než v Habrech, dlužno usuzovati na ž. o. v Jeníkově v dobách davno a dávno minulých.

Zdejší ž. o. měla již v r. 1659 svoji synagogu (Srovnej Král. České, ilustr., Ar. Z., Opisy Ar. Rec 1659).

Důkazem, že zde Židé byli již před r. 1659, jest uvedená synagoga, neboť hned po osazení synagoga tato zřízena nebyla.

Jeníkovem vedla *„zemská stezka“*, jedna z hlavních komunikací a v těchto dobách nejstarších měl G. J. a Habrsko veliký význam a důležitost pro celou zemi, neboť vyvíjel se a vzmáhal se tu čilý obchod a krajina zdejší zvláště při *„zemské stezce“* byla hustě obydlena.

Nejlepším důkazem tehdejšího blahobytu, rozkvetu a ruchu obchodního jest okolnost, že se na celém Habrsku setkáváme od pradávna se Židy, kteří zvláště se hojně usadili v G. J. a v Habrech.

G. J. a Habrsko bylo od nepaměti známé celní území, poskytující Židům, jako národu, majícímu vynikající smysl pro obchod, výnosnou práci a výdělek.

Poplatky někde jen dočasně nebo na revers trpěných synů Israele byly vítány nejen opatům vilímovským, kteří tou krajinou vládli, ale i jiným vrchnostem světským, které zde svá zboží měly. (Století 14., 1352 za Karla IV.) Jan Lucemburský potvrdil klášteru vilímovskému (4 km od G. J. vzdálenému) právo k vybírání cla při zemské stezce Jeníkov—Habry, vysadiv, kolik se má z každého druhu zboží vybírati, nařídil dále, aby tomu, kdo by cla nezaplatil, podloudné zboží bylo zabaveno. Úředníci mýtní sepsali k rozkazu Jana Lucemburského podrobnou sazbu cla. Od vozu s barvami na sukna neb knihami 2 malé denáry, člověk pěší nebo na voze 1 malý denár, *židům „živým s mrtvým“* sleveno bylo mýta tak, že platili již jen jako křesť., t. j. ti, kteří s pohřebním průvodem se ubírali na hřbitov v Jeníkově nebo do Habrů, kam se zdaleka Židé pochovávali. Z toho patrno, že hřbitov v G. J. i v H. v této době již byl a náhrobky vykazují staleté stáří a hřbitovy tyto jsou pamětihodné i tím, že se v Habrech již v r. 1341 o ž. o. mluví, v G. J. pak starší a vzácnější náhrobky jsou, což jest důkazem, že v G. J. o. ž. v té době stávala, když se Židé na hřbitov pochovávali a vzácné náhrobky stavěli.

Dějiny města Čáslavě (Aug. Sedláček, 1874) uvádějí nás rovněž k tomu, že Židé v G. J. dávno usazeni byli.

Janem Lucemburským a králem Vladislavem byly zvláštními výsadami královskými povoleny městu Čáslavi dva trhy a to jeden na sv. Floriana 4. května odbývaný, dán byl 19. března 1484, druhý Janem Lucemburským, povolený 4. srpna 1341 v pondělí po Nanebevzetí Panny Marie.

Obchod kramářský provozován byl kramáři a kraječi suken, někdy i *židy cizími*, neb tehdy Čáslavané mezi sebou Židův netrpěli. Byli to Židé kolínští, kdež Židé již svou obec tvořili.

R. 1565 stěžovali si starší kramářův a kraječů u rady do Šimona Marka Davidky a syna jeho, Židů kolínských, že oni, bývajíce v městě každého těhodne několik dní, toulajíce se po domích, věci *„způsobem svým žid.“* lidem prodávají. Shledali to býti ublížení živnosti své, jelikož se křesť. domácím ani přespolním takové prodávání mimo dni trhové nedopouštělo.

V čemž byli v právu, neb oni berně královské a jiné povinnosti sousedské i obecní podle sousedství zastávati musili a Židé toho prázdni jsouce, lepší svobody míti chtěli.

Ačkoliv žádost kramářů byla, aby se Židům prodávání mimo dni trhové zamezilo, nemohla rada se zcela přidati k jich prosbě, poněvadž byl v Čáslavi trh svobodný v den sobotní, když Židé svátek svůj mívají. Tu vydala rada prostředek mezi nimi a dopustila *Židům kolínským a jiným,* aby místo dne trhového v městě své věci během kupeckým zjevně na rynku neb pod loubím, kdež by si místo obrali aneb jim ukázáno bylo, jednou do téhoždne toliko (a sice ve středu) prodávati mohli.

Každý však od místa obci po 1 groši dávati musil, než toulání od domu k domu se zapovědělo. Prodávání na jarmarcích a trzích svobodných při starodávném zvyku zanecháno (r. 1565 ve čtvrtek po sv. Stanislavu 10. května. Kniha smluv a svatebních upsání 1561—1572, D 16).

Z toho, že trhy již 4. srpna 1341 a 19. března 1484 v Čáslavi ustanoveny byly a jich se zúčastnili *Židé kolínští a cizí,* jakož i z toho všeho, co v žalobě uvedeno a rozhodnutím ustanoveno, souditi můžeme bezpečně, že Židé již ve 14. a 15. stol. zde byli, obchodu nejen v místě, ale i zcela jistě v Čáslavi se zúčastnili a to tím spíše, poněvadž Židé jeníkovští měli do Čáslavě toliko 12 km, kdežto Židé kolínští 20 km a mimo to i ze znění žaloby, kde se mluví o Židech kolínských a cizích, a v rozhodnutí opět se připomínají Židé kolínští a jiní.

První bezpečný doklad o jsoucnosti ž. o. podává nám synagoga z r. 1659 v G. J. zřízená. (Král. České I c, ilustr., Ar. Z., Opisy Ar. Arep. Rec. 1659 orig.)

V r. 1681 řádila v Čechách strašlivá nemoc *„černý mor“*. Židé z G. J., obávajíce se nákazy, vystěhovali se z města a usadili se v lesnaté krajině za vesnicí Římovicemi (¾ hod. záp. od Jeníkova), kdež si vystavěli dřevěné boudy, „budky“ zvané, vyčkávajíce pominutí nákazy.

V místech těch povstala později nová osada, jež nese jméno a na ony *„budky“* upomíná a sluje: *„Budka.“* Aby se Židé z Budek do G. J. vrátiti směli, darovali obci malou silně zlacenou mísu na peníze, která však v pozdějším věku zmizela!!

Od této doby až do r. 1773, kdy koupil panství G. J., ke kterému náležel tehdy G. J., Vrbice, Světlá, Hostačov, Chlumek a Budkov, bylo obyvatelstvu, zvláště však Židům, snášeti všecky svízele válek, zvláště s Pruskem.

R. 1742 dne 17. května, po nešťastné bitvě u Chotusic, táhlo naše vojsko G. J. na zpáteční cestě a město i obyvatelstvo mnoho tím na svém majetku i jinak trpělo.

Ve válce sedmileté 1757 přitáhl generál hrabě Daun a položil se táborem v G. J. u podmockého lesa, zřídil tu zákopy, kde dodnes na *„Šancích“* se říká. Odtud táhl osvobodit Prahu a u Kolína Prusy úplně porazil.

Téhož r. 1757 zemř. v G. J. Petr Černý, primas jeníkovský, jehož pohřbu slavného zúčastnila se nejen vrchnost, úřednictvo, ale i Židé G. J.

Poněvadž Jeníkovem vedla hlavní silnice od Vídně ku Praze, musilo tudy projeti mnoho cizinců, zvláště do lázní českých. Obchod tu zkvétal a zúčastnili se ho hojně Židé v městě usedlí. Ve válkách pak francouzských město velmi trpělo a nenávist vojsk cizích obracela se zvláště proti Židům v městě a okolí.

R. 1784 v pondělí o posvícení vypukl oheň, při

němž více než půl G. J. vyhořelo. Požárem tím zničeny byly všechny gruntovní knihy, staré zápisy a listiny. Nové knihy pozemkové byly teprv r. 1792 od patrimoniálního úřadu založeny. Zvláště důležitým v dějinách ž. o. jeníkovské v ohledu kulturním jest r. 1797. Škola první založena byla Šimonem Szanowským v čísle 52 r. 1653. Jedinou památkou původního určení jest opuková deska nad vchodem zasazená, na níž vytesán jest znak, držený dvěma andílky. Škola tato byla spíše soukromá, až r. 1775 hrabě Kolovrat-Krakovský na základě „Errectionsinstrumentu z 28. hornunku (únor) založil školu a do této docházela již i mládež israelská, neboť v *„Pamětní knize“* děkanského úřadu v G. J. str. 852/853 čteme, že žid. děti chodily do katol. školy Kolovratem-Krakovským založené a *„učitel této školy Fr. Kyselo byl tak neopatrný, že dal svolení, aby isr. děti nemusily školu tuto navštěvovati.*

Následek toho byl, že si *Židé v r. 1797 zřídili školu vlastní.* Až do tohoto roku byla isr. mládež k tehdejší katol. škole přiškolena, kdež též i literního vyučování zúčastněna byla.

V r. 1797 snažili se tehdejší představení o. ž. Salamon Kornfeld a Samuel Rosenbaum na vyšších místech a úřadech získati právo, zříditi si pro zdejší isr. mládež vlastní školu, kdež se též celá obec zároveň zavázala nejen vlastního učitele platiti, ale i ostatní vzešlé výlohy této školy ze svých prostředků hraditi.

Žádost jejich byla příznivě vyřízena a oni obdrželi povolení zříditi vlastní školu triviální, jejíž patronem byla ž. o. zdejší a od toho r. 1797 až do r. 1907/08 velmi věrně a v dobrém pořádku vedena byla.

Prvním učitelem byl Juda Steiner, rozený ze vsi Daliměřic, panství Velkoskalského, v kraji Boleslavském, jenž na základě povolení biskupské konsistoře v Hradci Králové a dekretem z r. 1798 ustanoven byl a 1. července 1835 zemřel. Posledním učitelem byl David Stiasny až do r. 1907/08, kdy škola pro malý počet dětí (13) zanikla.

Škola tato vynikala od počátku až do konce nejen dobrým učitelstvem, prospěchem mládeže, obětavostí představených a celé obce, ale získala si spokojenost celé o. ž. a uznání všech dozírajících úřadů a vrchností.

(Jména učitelů, působících na této škole od r. 1797 do r. 1907/08, uvedena jsou na zvláštním archu.) Mezi školou, velkostatkem G. J., úřednictvem a úřady patrimoniálními panoval zvláštní srdečný poměr, neboť každá vrchnost tuto triviální školu isr. navštěvovala, z výsledků prospěchu mládeže upřímně se těšila, ji morálně podporovala, jednotlivé děti obdarovávala a vyznamenávala.

Škola tato jakož i veškeré školství té doby podléhalo dle stávajících tehdejších zákonů dozoru kněžskému, a to vikariátu žlebskému, jako úřadu dohlížejícímu a *„konsistoři“* jako úřadu nejvyššímu v dozoru. Již v r. 1815 byla zdejší isr. škola tak šťastna, že navštívil ji nejdůstojnější biskup Jeho Milost Alois Josef Krakovský hrabě z Kolovrat, biskup královéhradecký.

R. 1810 zemř. hrabě Filip Krakovský a universálním dědicem ustanovil vnuka svého Leopolda hraběte Kolovrata Krakovského, syna Fr. Xaveria z Kolovrat. Proti této závěti činili dědicové námitky, pročež byla správa panství dána v administraci, kterou zastávali: cís. král. dvorní agent Fr. Charger, Jan Štenpichler a Jakub Mader, vrchní z Budkova. Administrace trvalo do r. 1817, kdy dcera † Leopolda hraběte Kolovrata Krakovského Luisa z Herbersteinů panství koupila v dražbě za 1,029.500 zl. víd. měny. Dne 28. května 1818 po prvé přijela na panství, kde byla od poddaných slavnostně uvítána. Na hranicích habrských postavena byla vítězná brána, odkud doprovázeli do G. J. vysoce urozenou paní místní úředníci a mnoho poddaných. V G. J. byla uvítána od cechů spojených řemesel, krejčovského, ševcovského, řeznického a tkalcovského s prapory, od *Židů s desaterem přikázání.* Za střelby z hmoždířů doprovázena byla do G. J. a odtud do Hostačova, kde v kapli zapěno *„Te Deum“.*

Toho roku byla veliká drahota, takže se prodávala míra pšenice za 40 zl., žita za 22 zl., ječmene za 20 zl., ovsa za 7 zl., korec bramborů za 9 zl., máz piva za 20 kr. Lidumilná paní hleděla mírniti bídu lidu a bez rozdílu vyznání udělovala dary nejen chudým křesť., ale i israelitům, kteří se pomoci dožadovali. Škoda, že tato dobrosrdečná paní zemřela v mladém ještě věku 42 roků, dne 17. prosince 1823, zanechavši panství nezletilému synu Ottovi, v jehož nezletilosti ustanoven administrátorem dvorní rada baron Eger.

1820. Dne 23. července navštívil nově zřízený vikář vikariátu žlebského, důstojný pan P. Vojtěch Pohořelický, děkan, žid. školu naši po prvé. Po druhé zavítal do G. J. a školu isr. navštívil Jeho Milost hrabě Alois Kolovrat Krakovský, biskup.

Za přítomnosti nové majitelky panství, Její Excelence hraběnky z Trautmansdorfu a administrátora P. Al. Suchého vykonána zkouška k spokojenosti a radosti všech přítomných r. 1830.

Dozor po smrti zvláště milovaného děkana a všeobecně oblíbeného Šebestiána Čecha 10. ledna 1832 přidělen administrátoru P. J. Pátkovi, faráři v Solopyskách, načež 11. dubna 1832 ustanoven byl děkanem G. J. biskupský notář Fr. Kroupa jemuž vrchní dozor nad žid. školou svěřen a když r. 1836 jmenován byl vikářem žlebského vikariátu biskupský notář a děkan v Ronově Ant. Jeřábek, vykonával tento vrchní dozor nad školou žid.

1836. Dne 13. října konalo se slavné uvítání cís. Ferdinanda Dobrotivého a manželky jeho Marie Anny, korunovaných manželů. U děkanského kostela stála školní mládež, pět cechů a nesčíslné množství lidu. Za branou vítěznou očekávali Jejich Veličenstva *..zástupcové isr. obce s desaterem,* místní duchovenstvo, úředníci vrchnostenští a jiní hodnostáři. Královští manželé byli uvítáni od c. k. komisara svob. pána z Witterů, od místního děkana, rb., vrchního velkostatku, jakož i od ostatních hodnostářů.

1835. Dne 2. března opustil nás náš nejmilostivější a nejvěrnější otec, který pro náš národ požehnání plné zákony vydal, právo k účasti ve všech studiích povolil a vždy se staral, aby našim souvěrcům dobrodiní a milost prokázal, František I., císař rakouský.

Dne 16., 17. a 18. března měl v zdejší synagoze rb, Jonas Altar dojemnou smuteční řeč nad ztrátou vroucně milovaného mocnáře, nad níž celá ž. o. a všecka mládež vřelou účast měla. Celá synagoga a zvláště *„Tora“* byly v černý samet zahaleny a synagoga černými svícemi osvětlena.

Dne 28. června byla naše triviální škola účastna štěstí, že navštívil ji biskup Karel Hanl. Jeho Excelence setrvala 2½ hodiny na škole, vykonala zkoušku ze školních předmětů s mládeží naší školy. Na důkaz spokojenosti obdaroval 3 žáky II. třídy poučnými knihami. I synagogu navštívil a vyslovil plné uspokojení.

R. 1838 byl bohatý na vzácné návštěvy naší školy, jakož i na důležité události obce.

Panství jeníkovské koupil t. r. od hraběnky Terezie z Trautmansdorfu rytíř Bedřich Neupauer za 405.000 zl. konv. mince. Dne 17. února navštívil školu, přesvědčil se o prospěchu žactva, isr. mládež pochválil a obdaroval 10 dětí obuví.

Krajský rb. okresu čásl. Samuel B r o d poctil svou návštěvou školu 4. listopadu, vykonal s dětmi náboženskou zkoušku a vyslovil učiteli a ž. o. svoji největší spokojenost.

1839. Dne 5. září spatřili obyvatelé jeníkovští ve svém středu císařovnu matku Karolinu Augustu. Zavítala mezi 12. a 1. hodinou polední v průvodu nejvyššího hofmistra a generála jízdy Creneville a dvorní dámy hrab. Coudenhovové a svobodné paní z Ulefeldů do G. J., vracejíc se z Pilnice. Po dvouhodinném zdržení podělila chudé hojnou almužnou a odjela do Vídně.

Veliký příznivec školy naší, rytíř Bedřich Neupauer, navštívil školu naši opět 14. dubna 1840 a 24. března 1841 a vyslovil svoji spokojenost, obdarovav některé žáky.

K lepšímu poučení mládeže ohledně jedovatých rostlin zakoupila o. ž. 8 obrazů a zasklené je darovala škole, jakož i obraz Ferdinanda I.

K seznání, jak veliká byla náb. o. ž. v r. 1841 u porovnání s jinými vyznáními, uvádím tabulku.

Tabulka o počtu obyvatelstva a jich náboženství 1841—1842.

Jméno	Počet domů	Počet obyvatelstva				Dohromady
		katol. vyzn.	augsb. vyzn.	helvet. vyzn.	Židů	
Golč. Jeníkov . . .	205	1591	2	—	613	2206
Kobylí Hlava . . .	39	260	11	—	—	271
Ráj u G. Jen . .	39	271	5	—	15	291
Římovice	31	188	10	—	5	203
Stupárovice . . .	28	171	18	2	3	194
Sirákovice	36	247	4	3	4	258
Kozohlody	39	237	3	—	15	255
Podmoky	74	435	29	9	4	477
Přibyslavice . . .	47	288	1	18	12	319
Hostačov (zámek) .	1	6	—	—	—	6
Celkem v původní kolatuře Golčova Jeníkova	539	3694	83	32	671	4480

Osady tyto jsou ½ až 1¼ hodiny vzdáleny od G. J.

R. 1842 nastalo nové rozdělení vikariátů v diecesi královéhradecké působením biskupa K. Hanla a dřívější žlebský vikariát přeměněn a pojmenován čáslavským školním okresem.

V této době dala ž. o. jako patron školy upraviti byt učitelův k úplné jeho spokojenosti a 1842 celou školu vhodně upravila a byty pro učitelstvo zřídila.

1842. Dne 6. září zemř. vikář čáslavského okresu Ant. Jeřábek, farář v Ronově, jenž školu naši mnohokráte navštívil, zkoušku s mládeží vykonal a nejvyšší spokojenost nad prospěchem vyslovil. Od r. 1832 až do r. 1842 školu navštěvoval a všechny úřední knihy i klasifikační protokoly podepsal. Účastenstvím na pohřbu projevila ž. o. zemř. poslední poctu.

1843. Školu po jeho smrti visitoval 2. srpna nově ustanovený vikář čásl. okresu P. Vincenc Krombholc, farář v Přelouči, t. č. v Ronově. Tento však brzy zemřel a vikářem ustanoven proslulý děkan G. J. Frant. Kroupa, biskupský notář, jenž dozor nad naší školou vykonával.

1844. Dne 24. června byl biskup Karel Hanl v G. J., ale žid. školu pro nával práce nemohl navštíviti; přece potěšil děti naše tím, že je obdaroval obrázky.

R. 1845 a 1846 shnily brambory na polích a ceny obilí velice stouply: míra pšenice prodávala se za 20 zl. stříbra, žita za 18 zl. stříbra, ječmene za 15 zl., ovsa za 6 zl. stříbra, míra bramborů za 4 zl. stříbra.

R. 1847 byla nouze mezi lidem tak veliká, že konaly se sbírky ve prospěch ubohých, kteří z nouze i lebedou se živili. Šlechetné paní a dívky ochotně vařily polévku na radnici v dubnu, květnu a červnu. Polévka rozdávala se až šestkráte v témdni. Chudí z G. J. a z Ráje dostávali 120—130 porcí denně; porce byla 2 žejdlíky. Sbírky podporovaly nejen rodiny křesť., ale i žid. z města. Vrchnost jeníkovská darovala k účelu tak šlechetnému potraviny a dříví.

1848. Dne 15. března udělil císař Ferdinand všem zemím mocnářství rakouského ústavu zemskou — konstituci. Lid prostý domníval se, že mu byla udělena svoboda ve všem jeho jednání. Domnělá svoboda zvrhla se v nenávist, pro kterou mnozí lidé a hlavně Židé nebyli jisti ani jměním, ani životem, kdyby se nebyly utvořily národní gardy čili obrany.

V G. J. utvořila se taková národní garda, složená s počátku z křesť. a Židů a působili blahodárně proti živlům podvratným. Zakrátko však musili Židé z gardy vystoupiti pro výstřednosti, jichž se někteří dopouštěli.

Po vydání konstituce vymizely z oběhu všecky stříbrné peníze. Aby se drobný obchod mohl provozovati, vydaly i soukromé osoby směnky papírové na obnos šesti, desíti a 20 krejcarů. Za stříbrné dvacetníky platili Židé z G. J. až i jeden zlatý víd. čísla.

V r. 1849 byl vydán nový zákon obecní ze dne 17. března.

Dle tohoto zákona provedeny byly v r. 1850 obecní volby v G. J.

V témže r. provedeno nové rozdělení Čech na 7 krajů, a to: Pražský, budějovický, pardubský, jičínský, českobrodský, chebský a plzeňský. Každý z těchto krajů rozdělen byl na podkraje (hejtmanství). V Čechách bylo 7 krajů, 79 podkrajů a 210 okresů. Dle toho bylo 7 krajských vlád, 79 podkrajských úřadů a 210 okresních soudů.

Zavedením těchto úřadů přestaly všecky dosavadní úřady patrimoniální čili vrchnostenské.

Zákonem bylo stanoveno, kdo má právo volební a kdo může býti volen, jakož rozdělení voličů na sbory podle počtu obyvatelstva.

V G. J. byli voličové rozděleni na 3 sbory, Dne 24. srpna 1850 konala se první volba, kterou řídil podkrajský komisař Jan Gross za přítomnosti bývalých představených. První sbor zvolil do výboru Ignáce Luttnu, administrátora pošty a majitele ¾ lánu pozemků, Václava Hereše, pekaře, Efraima W é h l e, žid. škol. dohlížitele a představeného. Isaka K r a u s e, žid. ranhojiče. Ve II. sboru byli zvoleni: Fr. E k š l a g r, čtvrtláník, N. Kořínek, ¼ láník, Jan Klusáček a Jiří Pochmann, ¼ láníci.

Ve III. sboru byli zvoleni: Josef Novotný, děkan, Jan Suchánek, školní učitel, Fr. Lehký, hostinský, Adolf. D u b, žid. doktor lékařství.

Dvanáct těchto výborů zvolilo všemi hlasy za představeného Ign. Luttnu, za prvního radního děkana Jos. Novotného, za druhého radního Frant. E k š l a g r a.

Nově zvolené představenstvo odešlo do chrámu Páně, při čemž hrála hudba gardy jeníkovské. Po slavnostní řeči složil předepsanou přísahu do rukou děkanových nový purkmistr Ign. Luttna, první a druhý radní do rukou kaplana P. Hynka Vlacha.

Po Te Deum ubíralo se představenstvo na radnici, kdež členové představenstva složenou přísahu podepsali.

R. 1851 a 1852 byl neúrodný a z toho povstala opět drahota. I prodáván byl korec bramborů za 3 zl. stříbra, míra žita byla za 4 zl. 48 kr., míra pšenice za 5 zl. 30 kr., ječmene za 4 zl., míra hrachu za 7 zl. 12 kr., míra ovsa za 2 zl. stříbra.

Zármutkem velikým naplněna byla srdce všech dítek i celé ž. o., když 23. března 1855 zemř. slovutný a důstojný rb. jeníkovský Jonas Altar. Ten, jenž dovedl promluviti k srdci lidskému a vzbuditi city pro dobro a šlechetnost, odešel navždy k veliké bolesti celé o. ž.

Dne 20. června 1855 navštívil školu žid. kr. rb. Herman Poláček a vyzkoušel děti z náboženství.

Veliký příznivce a přítel ž. o. a mládeže, rytíř Bedřich z Neupauerů, pán na G. J., Stránově a Vruticitici, zemřel po sedminedělní těžké nemoci v zámku jeníkovském ve věku 67 let. Pohřeb konal se 24. března za účasti několika tisíc lidí a pohřben byl v Libochu u Mělníka do veithovské hrobky. Těžce nesla mládež i o. ž. bolestnou ztrátu tohoto lidumila.

Pánem na G. J. stal se syn jeho Karel z Neupauerů.

Učitelstvo školy naší se žactvem účastno bylo všech důležitých slavností. Dne 30. dubna 1857 vítalo slavnostně s celou ž. o. nově jmenovaného rb. Zachariáše Spitze, který v synagoze vykonal pobožnost a zkoušel mládež nejen z náboženství, ale i ze všech předmětů a vyslovil učitelstvu i o. ž. úplnou spokojenost, projeviv vroucí přání, aby mládež školy si vážila jako největší dobroditelky, jež vyzbrojuje ji potřebnými vědomostmi a zkušenostmi pro život.

Tento šlechetný rb. získal si největších zásluh o stavbu nové synagogy. Slovy vřelými a přesvědčivými dokazoval nedostatky staré budovy a nevhodnost stávajícího stánku božího, v čemž mu po mnohé namáhavé a svízelné práci pomohl sám osud, neboť 21. května 1870 strávil zhoubný požár svatyni úplně. (Podrobné vylíčení viz ve zvláštním spise pod názvem: Připomínky, jednající o nutnosti stavby nové synagogy.)

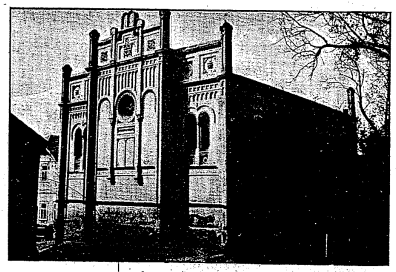

Synagoga (vnějšek)

1857. Dne 19. června vítala mládež i představenstvo ž. o. opět biskupa K. Hanla, který školu navštívil a všechny úřední knihy, školy se týkající, vlastnoručně podepsal.

Poněvadž posavadní škola byla malá, světla ve třídách bylo málo a místnosti nedostatečně osvětlené škodlivě působily na zdraví nejen mládeže, ale i učitelstva a prospěch v té příčině byl ohrožován, snažil se vysoce důstojný rb. Zachariáš Spitz pohnouti naši ž. o., aby vhodně a účelně budovu školní upravila. Jelikož všecky předpoklady zde byly, uskutečněna myšlenka tato dík obětavosti a součinnosti naší o. ž. k slávě a vroucího díku vysoce důstojného p. Wolfa P. Heymana z Kodaně, který ve své dobrotivosti k žádosti p. rb. Zach. Spitze 500 fl. kon. m. k ustanovené obnově a přestavbě školy věnoval. V červenci 1859 počato s přestavbou a 25. listopadu 1859 škola úplně znovuzřízena. Dne 27. listopadu 1859 byla tato nová škola, tak krásně zřízená, za přítomnosti p. děkana Jos. Novotného, purkmistra města Ign. Luttny a důst. p. rb. Zach. Spitze slavnostně vysvěcena.

Synagoga (vnitřek)

V srdečné a jímavé řeči promluvil p. rb. Zach. Spitz k shromážděné o. ž., k učitelstvu a mládeži a přirovnal školu ke školce zahradní, v níž pěstují se útlé stromečky, aby v budoucnosti vydaly hojné a dobré ovoce. Dva žáci přednesli krásně a cituplně dvě básně, mládež s učitelstvem přednesla chorální zpěv a národní hymnou slavnost skončena.

1858. Dne 25. dubna navštívil školu kr. rb. čáslavského kraje Dr. Filip Poláček, vykonal zkoušku z náboženství a projevil spokojenost.

Od r. 1853/54 svěřen vrchní dozor nad školou naší vikáři a faráři v Potěhách P. Josefu Mouckovi, který úkol ten až do své smrti 15. února 1867 zastával. Pohřbu jeho zúčastnilo se v Potěhách učitelstvo a členové představenstva ž. o. Nástupcem jeho v dozorčím úřadě ke škole naší byl důstojný p. děkan Josef Novotný, známý přítel mládeže, lidu, vlastenec a dokonalý znalec školy.

1861. Dne 20. října vydán diplom, kterým se všem národům rakouským *rovnoprávnost* zaručuje.

Vysokorodá paní Terezie z Neupauerů, pravá to matka chudých obojího vyznání, křesť. i israelitů, zemřela 19. listop. 1863 a pohřbena za veliké účasti všech vrstev lidu z města i z okolí do krypty v kapli hostačovské.

1865. Dne 14. července vypukl u Engländra oheň a při prudkém větru rozšířil se tak, že v několika hodinách lehlo popelem 37 domů, 4 masné krámy a 2 špejchary.

R. 1866 byl pro G. J. plný strasti. Již před bitvou u Král. Hradce musil G. J. živiti 700 mužů vojska, doprovázejícího potravní zásoby. O pouti dne 8. července 1866 táhlo městem pod generálem Herwartem z Bittenfeldu 30 tisíc vojska pruského, druhý den opět táhl celý armádní sbor rovněž v témže počtu. Hlavní stan těchto pruských armád byl v zámku jeníkovském. V G. J. samém bylo ubytováno 7 tisíc mužů. Prusové rekvirovali a za dobu svého tažení sebrali 20 tisíc měr ovsa a to pouze *ze špýcharů židovských.* Podobně odvezli i jiných potravin a bramborů veliké množství. Z toho všeho šířila se hrůza a strach mezi obyvatelstvem, která dosáhla největšího vrcholu, když vypukla nakažlivá nemoc cholera. Tou dobou byla škola (katol.) v dílně řezníka Ant. Kaňky, v domě

nyní materialisty Jos. Karely (r. 1931 dům ten zbořen). Zde bylo ubytováno první den 29 mužů, druhý den 35 mužů a 4 koně se dvěma důstojníky, z nichž jeden byl těžce nemocen. To byl první případ cholery v G. J. Jako všude v G. J., bylo i v hostinci u „Orla“ ubytováno mnoho vojska.

Velikou lásku k bližnímu, obětavost, svědomitost a věrné plnění svého lékařského úřadu osvědčil *dr. S. Weleminský, lékař jeníkovský.* Dr. Weleminský chodil celé dny po vsích a s ním chodila starší žena Fírová, která mu posluhovala a kde byl nemocný sám. obsluhovala jej, oblékala nebožtíky do rakve, prala po nich prádlo a byla s drem Weleminským všude, kde jí bylo třeba. Vše konala z pouhé čisté lásky. Věru krásný to vzor nežistnosti a pravé lidumilnosti. Zemřela teprve za tři roky po válce 1869. Dr. Weleminský zemřel v Praze 1893.

Dva roky před válkou (1864) byly školní místnosti žid. školy o jednu školní světnici v přízemí rozšířeny a Abraham Steiner, uč., dán do pense. K lepšímu opatření školy a její čistoty ve třídách ustanoven byl školník a vykázán mu byt ve škole. Velikou událostí pro město a obyvatelstvo byla návštěva císaře Františka Josefa I. v G. J., jenž, vraceje se s bojiště, stavil se na své cestě do Vídně v G. J. Uvítání bylo slavné. Očekávala jej všecka školní mládež i naší školy, celá městská representace, duchovenstvo kat. i žid. Císaře oslovil purkmistr Ign. Luttna, děkan Josef Novotný a rb. Zachariáš Spitz. Místním chudým daroval 500 zl. Vydáním nových školních zákonů v r. 1868 přestal dozor církevních úřadů nad školstvím a svěřen zvlášť ustanoveným okresním školním inspektorům. Pro čáslavský okres a školu žid. jmenován byl dr. J. Z. Svoboda, prof. malostranského vyššího gymnasia v Praze.

1870. Týž vykonal 29. června na žid. škole naší návštěvu inspekční, zkoušel všecky děti 4 tříd za přítomnosti všech členů učitelského sboru a školního dozorce Jon. Milratha, projednal důležité záležitosti školy, vyslovil se o výsledcích prací a prospěchu mládeže velmi pochvalně.

Dne 1. srpna obdrželi všichni učitelé pochvalný dekret c. k. okr. šk. rady v Čáslavě ze dne 30. července 1870. Uvedený Jon. Milrath byla osobnost veliké důvěry a vážnosti požívající a byl členem c. k. okr. šk. rady v Čáslavi.

1872. Dne 1. ledna obdržela škola žid. výn. c. k. zem. šk. r. právo veřejnosti ze dne 2. prosince 1871, č. 14.810 z. š. r. Na základě protokolu z 14. února 1872 zvýšeno 4 učitelům služné z 500 zl. na 600 zl. ročních a zřízeno místo industriální učitelky při škole.

Výnosem z. šk. r. z 12. listopadu 1874, č. 64.528, rozšířena zdejší dvoutřídní škola na trojtřídní.

V r. 1875 zažádáno o právo veřejnosti pro čtyřtřídní školu zdejší s vyučovacím jazykem německým a podána žádost o subvenci 1200 zl. pro tutéž školu. Ke 40 letému jubileu služeb. zaslala škola a předst. ž. o. blahopřejnou adresu kraj. hejtmanu baronu Voitovi v Čáslavi. Smuteční bohoslužby při úmrtí cís. Ferdinanda zúčastnila se mládež, učitelstvo a o. ž. Slavnostní řeč k jubileu 25 leté vlády cís. Fr. Jos. I. proslovil ve škole učitel Max Adler.

V r. 1875 došel darovací spis Wolfa P. Heymana z Kodaně a r. 1876 svolení c. k. okr. šk. rady v Čáslavi k ustanovení učitelů Vil. Kantora a Dav. Stiasného.

Na základě usnesení dle protokolu z 24. února 1876 zavádí se nový učební plán na škole, dle něhož 3 učitelé budou na škole vyučovati.

Dne 6. března 1876 zvýšeno služné 3 ustanoveným učitelům a to Max. Adlerovi, Vil. Kantorovi a Dav. Stiasnýmu na 700 zl. od 1. března 1876.

K služebnímu jubileu řídícího učitele obec. škol v G. J. Janu Suchánkovi zaslán předst. ž. o. a učitelstvem blahopřejný list.

Pro rok 1877 povolena zemským výborem ze dne 4. května 1876, čís. 12.688, subvence 600 zl. a dáno svolení k rozšíření stávající školy.

Výnosem c. k. zem. šk. rady ze dne 27. února 1872 udělen pochvalný dekret učitelstvu.

Seznam kat. dětí navštěvujících školu žid., zaslán okr. šk. radě do Čáslavě.

C. k. okr. škol. rada oznamuje, že pro něm. školy v okresu čásl. jmenován jest c. k. prof. Fr. Wiedemann.

Dne 26. března 1876 prohlásili majitelé velkostatku G. J. a Hostačova bratři Karel a Antonín rytíři z Neupauerů konkurs. Do záložny jeníkovské byli dlužni 49 tisíc zl., takže i tato na podzim konkurs ohlásila.

1883. Dne 11. února zvolen nový výbor: Ig. Schulhof, Jak. Kornfeld, S. A. Kornfeld, Sam. Offer, J. Silberstern, Sam. Kohn, Jos. Gutfreund.

Dne 6. dubna zúčastnila se o. ž., předst. o. ž., učitelstvo, školní mládež, rb. z Prahy, Polné, Jihlavy, Kolína pohřbu nezapomenutelného a velezasloužilého o školu, synagogu i obec Zachariáše Spitze.

Vděčnost za vše dobré v životě pro obec a mládež zůstane v srdcích všech současníků a svědků jeho záslužné práce.

Nový rb. dr. Herm. Friedländer ustanoven 3. června 1883, předsedou ž. o. Sam. Offer, předst. kostela Sal. Lawetzky, J. Gutfreund.

1884. Dne 29. dubna ustanoven školníkem Leopold Altschul.

1885. Dne 1. září přijat podučitel Markus Scheck z Radonína.

1886. 10. října. Nadační listina Filipa Goldreicha šlechtice z Bronecku ve Studenci (chotěb. okres) vinkulována. Týž jest pohřben a odpočívá na zdejším žid. hřbitově.

1887. Jos. Offer z Vídně zaslal 22. května prostřednictvím Isid. Offra $^1/_5$ losu z r. 1860.

Kt. S. Schrecker působil zde po Holzerovi 19. října 1886. Dne 22. května 1887 přijat kt. S. Silbermann z Vídně.

Po provedené volbě 8. listopadu 1887 přijat rb. dr. K. Thieberger.

Na toto místo se hlásili rb.: dr. Nathan Frankl z Mar. Lázní, dr. A. Frankl-Grün z Kremže, Jos. Wohlstein z Vídně, J. Leopold Abeles z Privigye, Uhry, A. Friedmann ze Strašnic, dr. Israel Taglicht z Vídně, H. Galandauer z Teplic, dr. David Weiss z Kremže na Dunaji, Moric Reich z Trenčína.

1889. Dne 16. července přijat podučitel Fried. Knöpfelmacher z Ošeratic, učitel Scheck odchází.

1890. 20. července odešel uč. Fr. Knöpfelmacher, Josef Kohn přijat.

Starosta Sam. Offer resignuje, protože se stěhuje do Vídně.

1892. Zemská školní rada potvrzuje proměnu žid. školy na dvoutřídní.

Ign. Schulhof z Plzně dal obci 200 fl.

1891. Předst. ž. o.: Bedřich Pick, starosta. Výbor: Jos. Silberstern, S. Kohn, J. Roth, B. Schlesinger, Dr. S. Winternitz, Isidor Offer.

Samuel Offer z Vídně věnuje k uctění svých rodičů Davida a Anny 300 zl. renty.

Příjmy a vydání rozdělují se dnem 28. června 1891 na 3 pokladny, a to: 1. pokladna obce, 2. pokladna kostela, 3. pokladna školní.

Až posud vyučovalo se na škole 10 měsíců; poněvadž vyučování rozšířeno na 11 měsíců, bude se školní plat platiti plných 11 měsíců. Nižší školné se členům obce zrušuje.

Ustanoveno ponechati na škole 3 učitele.

1891. 5. července. Nejmenší náboženská daň ustanovena na 5 zl., největší na 50 zl.

1892. 3. května. Za 100 zl., které zaslala pí Berta Picková z Jihlavy od svého manžela Sam. Picka z Libice u Chotěboře, koupena renta a vinkulována.

7. srpna. M. B. Kohn z Prahy (Kahler) zaslal při umrtí své choti Anny (roz. Eisenschimmel) 125 zl., z kterých utvoří se nadace.

Předst. ž. o. vyzývá učitelstvo, by třikrát v témdni ráno navštěvovalo kostel, aby byl dostatečný počet při modlení (v pondělí a ve čtvrtek).

1893. 14. května. Přestavba domu p. rb. se zadává staviteli J. Fialovi z Habrů. Poněvadž týž činil námitky, povede se stavba ve vlastní režii dále.

9. července. Samuel Piskatý z Višova na Moravě přijat za kt. po S. Silbermannovi, jenž odchází.

30. července. V předst. ž. o. jsou: Bedř. Pick, star., B. Schlesinger, Sam. Kohn, Ig. Roth, dr. S. Winternitz, Ig. Silberstern, Jakob Kornfeld.

Dle výnosu ministerstva kultu a vyučování z 1. září 1893 nařizuje se ustanoviti, vydržovati v každé n. o. ž. rb. Zdejší obec jmenuje již před 6 lety ustanoveného svého rb. dra Karla Thiebergera.

V následku uvedeného nařízení žádá ž. o. v Habrech o podmínky, za kterých by se mohla připojiti k rabinátu G. J. a uvoluje se platiti k zdejší ž. o. 100 zl. a hraditi veškeré útraty rb.

Podobně i ž. o. v Chotěboři žádá o připojení ke zdejšímu rabinátu. Uvoluje se platiti příspěvek 150 zl. obci a hraditi veškeré útraty rb.

Předst. ž. o. 1893: Bedřich Pick, star., Bern. Schlesinger, místostar. Sam. Kohn, Jos. Silberstern, Ig. Roth, Is. Offer, Sieg. Kohn z G. J., Rud. Karpeles, Hostačov, Bedř. Stránský, Vilímov, Sieg. Kohn, doz. školy, Sal. Pick, předs. kostelní.

1894. 8. února. Leopold Altschul, školník, odchází a na jeho místo nastupuje 1. dubna 1894 Em. Pick.

1895. Důvěrníky pro vypracování stanov ž. o. jmenováni dr. S. Winternitz, Leop. Silberstern s rb. drem K. Thiebergerem a členy výboru ž. o. zdejší.

1896. 13. dubna. Poněvadž střecha kostela potřebuje nutně oprav, usnáší se představenstvo o nutných opravách. Správa a natření střechy zadána klempíři R. Fuchsovi.

Při nových volbách zvoleni: Bedřich Pick, star., Josef Silberstern, místostar., dr. S. Winternitz, poklad., Sam. Kohn, účetním a B. Schlesinger, předs. kostelní.

Tajemníkem ž. o. v G. J. jmenován učitel David Stiasny a uděluje se mu odměna za vykonané práce roční 40 zl.

1897. 4. dubna. Dlouholetý člen předst. Jos. Silberstern, senioršéf firmy Josef Silberstern a synové, velkoobchod dřívím, zemřel a k uctění jeho památky zřídila firma nadaci 1000 zl.

16. května. Pensijnímu fondu úředníků ž. o. v Čechách věnuje obec zdejší k 50. výročí vlády cís. Frant. Jos. I. 50 zl.

1898. 27. února. Na místo Piskatýho, který odchází 15. března, jest přijmut za kt. Moritz Kurzweil z Nového Etinku.

24. dubna. Za školníka jest přijmut Ig. Humburgers platem: 1. ročné zl. 12·— ze školní pokladny, ročně zl. 2·— z kostelní pokladny, 2. roční paušál na otop zl. 110·—, 3. poplatek za lázně, 4. volný byt, 5. za každý úklid zl. 3·—, 6. za každou schůzi v zimě za otop a osvětlení 30 krejcarů.

14. srpna Siegfried Kohn zvolen jako doz. školy.

21. srpna ž. o. koupila v dražbě dům čp. 17, patřící Adlerovi, na kterém měla obec hypotečně zajištěnu nadaci Efraim Wehle, zl. 300·—, za zl. 405·—. Dům byl prodán Ant. Ročkovi, obchod. v G. J.

12. září smuteční schůze při úmrtí J. V. císařovny Alžběty.

Předst. sestává ze členů: Bedřich Pick, star., B. Schlesinger, dr. Winternitz, Sam. Kohn, Siegfr. Kohn, Em. Pick, F. Koralek, Sam. Lawetzky, Rud. Karpeles.

27. listopadu. K 50 letému jubileu panování J. V. cís. Fr. Josefa usnáší se 2. prosince uspořádati slavnostní bohoslužbu.

1898. 18. února. Richard Fiedler, majitel panství G. J., věnoval chudinskému fondu ž. o. dle dopisu ze dne 10. prosince 1898 fl. 20·— (asi k jub. císaře F. J.).

Jakob Engländer se zavázal zaplatiti za pečení macesů fl. 10·—.

19. března. Jelikož smlouva s rb. drem Thiebergerem 31. prosince 1899 dochází, usnáší se předst., má-li se obnovit — jelikož fin. poměry se stále zhoršují, bylo usneseno, smlouvu více neobnoviti. — Na zdejší české obecné a měšťanské škole se jmenuje učitel D. Stiasny učitelem náboženství v české řeči.

9. dubna Ig. Reich z Brna zanechal zdejší obci fl. 1000·— k utvoření nadace na pamět jeho matky Hendel Reich.

23. dubna. Kondolence ž. o. Heřm. Městci při úmrtí tamějšího star. Josefa Rixe. — Ž. o. Habry žádá o připojení k zdejšímu rabinátu.

18. června. Hledá se zase kt. místo M. Kurzweila, který musí současně vyučovat náboženství na školách českých.

6. srpna s drem Thiebergerem se učinila smlouva na dalších 5 let.

Bernard Schlesinger

13. srpna. Při nových volbách zvoleni (užší výbor): Bernard Schlesinger. star., dr. S. Winternitz, místostar., Bedřich Koralek 1. předs. kostela, a Bedř. Pick, Isidor Friedländer, 2. předs. kost., Arnold Österreicher, poklad.; širší výbor: Rud. Karpeles, Heřm. Engländer, Sal. Pick, Siegfr. Kohn, D. Fau, Sam. Offer a Sam. Lawetzky; jako doz. školy zvolen Bedřich Pick; do místní školní rady zvolen star. B. Schlesinger.

20. srpna c. k. okr. hejtm. v Čáslavi svoluje k připojení ž. o. Habrů a Chotěboře.

1. října. Přijmut kt. M. Müller od 1. září 1899 s platem fl. 500·—

Jelikož jest kostelník Lazar Schrecker již stár, povoluje se, aby ho zastával Šimon Mandelík, jemuž se dá fl. 16·— ročně remunerace, kdežto se Schreckerovi ponechává dosavadní plat.

12. listopadu plat Müllera na příští rok zvýšen na fl. 600·—.

1900. 7. ledna. C. k. místodržitelství potvrzuje dopisem 7. prosince 1899 zvýšení náb. daně maximální ze zl. 75·— na zl. 150·—, pro rok 1900 bylo předepsáno nejvíce však zl. 100·—.

21. ledna. Albert Winterberg z Vídně zasílá fl. 500·— k utvoření nadace na jméno Julie Pentlářové; nadace bude vinkulována.

29. dubna. Usnáší se následující platy školného: na 1. rok fl. 1·50, na 2. rok fl. 2·—, na 3. rok fl. 2·50, na 4. rok fl. 3·—, na 5. rok fl. 3·50 měsíčně napřed pro školní rok 1900/01.

27. června rb. dr. Thieberger žádá o dovolenou na 1 rok, aby se mohl ohlédnouti po jiném místě, jelikož ž. o. následkem odstěhování zámožnějších členů nemůže více rb. theologa vydržovati; žádosti se vyhovuje a uděluje se dovolená od 1. července 1900 do 30. června 1901, což se pak změnilo, a sice od 1. října 1900 do 30. září 1901.

26. srpna. Byt se pronajímá Otto Sternovi za 160 Kč ročně,

matriku povede učitel Stiasny,

Max Kahler z Prahy utvořil nadaci K 800·—, která se vinkuluje na jméno M. B. Kohn.

1901. 21. března přijmut kt. M. Steckler z Malína od 1. května 1901.

1. září odstěhoval se do Prahy dlouholetý člen výboru Siegfr. Kohn, na jeho místo byl zvolen Eman. Pick, řezník, 30. prosince 1902. Poněvadž star. B. Schlesinger resignoval na svou funkci, byl zvolen místo něj dr. S. Winternitz, na místo tohoto Bedřich Pick jáko místostar.

1903. 4. ledna byl jmenován rb. učitel Vilém Kantor, zde, který má oprávnění od místodržitelství, za remuneraci K 100.—.

15. ledna dostane starý kostelník Lazar Schrekker roční pensi K 240·— a nynější kostelník remuneraci K 120·— ročně.

29. března. Výbor sestává z násl. členů: Dr. Winternitz, star., B. Pick, místostar., Is. Friedländer, B. Schlesinger, Bedřich Faul, Sal. Pick, Eman. Pick, Arnold Österreicher, Sam. Lawetzky, David Fau, Sam. Offer.

9. srpna. Volby. Star. jest zase B. Schlesinger, místostar. Bedř. Pick, poklad. A. Österreicher, účetvedoucí a předs. kostela Sal. Pick; výbor užší: dr. S. Winternitz a Sam. Kohn; výbor širší: Ig. Roth, Sam. Lawetzky, Bedřich Faul, Ed. Klein, Eman. Pick.

1903. 16. prosince opravena střecha kostela za K 392·48.

1904. 27. března usneseno, aby byla dosavadní dvoutřídní škola proměněna na jednotřídní na rok 1904/05 a vyučovati bude pouze D. Stiasny.

8. června opouští kt. Steckler své místo a kt. Bernard Bochner z Dačic jest přijat..

13. listopadu byl zvolen do širšího výboru Julius Seiner na místo Ig. Rotha.

1905. 1. ledna. Zdejší školu navštěvují pouze 4 chlapci a 19 dívek a školné obnáší celkem K 770·—, k tomu příspěvek spolku Talm. Tora K 200·— a příspěvek spolku Ch. K. K 200·—.

K 1. dubnu propustí se školník Humburger.

Mandelikovi se zvyšuje plat na K 240·— ročně.

15. května opouští kt. Bochner místo.

2. července přijat kt. B. Goldstein s platem K 1200·—.

Učitel Stiasny bude vyučovati za školné a subvence od spolků a volný byt ve škole a otop.

1906. 1. ledna na místo S. Picka, který resignuje jako člen výboru, zvolen L. Kornfeld.

9. září nové volby. Star. B. Schlesinger, místostar. Bedřich Pick, poklad. A. Österreicher, účetvedoucí Sam. Kohn; širší výbor: Sam. Lawetzky, Eman. Pick, Emil Roth, Bedř. Faul.

1907. 6. ledna. Práce na střeše kostela činí K 700·26.

Jelikož se musí spojiti rabinát s kantorátem, musí kt. Goldstein opustiti místo.

23. června přijmut od 1. srpna kt. Simon Heilperns K 1400·— a volný byt.

25. srpna na místo Em. Picka nastoupí do výboru J. Seiner.

1908. 3. května oznamuje c. k. okr. hejtm. v Čáslavi, že se uděluje učiteli D. Stiassnýmu za 40 letou službu učitelskou diplom a čestná medaille, která se mu slavnostně v kostele předá, pozve se k tomu zdejší rodák rb. dr. Siegfr. Bret a jestli by byl zaneprázdněn, dr. Hoch z Mladé Boleslavě (rodák čáslavský). Jubilárovi se věnuje čestný dar K 500·—. Jelikož oba páni nemohli sem zajeti, byl diplom předán starostou obce na radnici.

23. srpna přesídlil do Prahy učitel D. Stiassny a jelikož zastával v poslední době rabinát, matriku a náboženství, jmenuje okr. školní rada rb. Hocha v Čáslavě jako učitele na zdejších občanských a obecných školách.

1909. 23. srpna opouští ještě před svátky kt. S. Heilpern své místo.

19. října. Volby: star. B. Schlesinger, místostar. Bedř. Pick, výbor: Sam. Kohn, Ar. Österreicher, F. Koralek, Sam. Lawetzky, Otto Lawetzky, Emil Roth.

24. října opravily se střechy obou obec. domů za K 112·01.

1. prosince přijat Mojžíš Blann z Třeboně jako kt. a rb. a nastupuje místo 1. dubna 1910 s platem K 2000.—. Zemř. 1933 u svého syna, rb. v Benešově u Prahy.

1910. 17. dubna resignoval A. Österreicher na své místo v užším výboru — jako pokladník zvolen Emil Roth a do výboru Salomon Pick, spediteur.

8. června koupili bývalou školu, č. 189, manželé Jakub a Karolína Blažkovi ve veřejné dobrovolné dražbě za K 4000·—. Obnos složen v rentách a byl převzat od pokladníka Emila Rotha.

28. srpna převzal stavitel Jan Rak opravu kostela, zvětšení místností zimního kostela a zřízení místností pro schůze za K 2000·—.

27. listopadu. Vzpomínka na náhle v říjnu t. r. zemřelého člena výboru Ottu Lawetzkyho.

Spolek Talmud Tora se rozpustil, jelikož škola neexistuje — jmění fl. 4800·— v rentách se předalo ž. o. do vlastnictví.

1911. 9. dubna: Vzpomínka na zemř. Samuela Kohna, který byl přes 40 let členem výboru ž. o.

Syn jeho dr. Siegfried Kohn z Brna oznamuje, že otec zanechal obci K 1000·—.

Bernard Kohn a Rud. Karpeles zvoleni do širšího výboru.

1912. 12. května. Rb. M. Blann jezdí do přiče-

něné obce Dobrovítov vyučovati náboženství, 10 hodin za rok.

24. listopadu volby: star. Ber. Schlesinger, místostar. Bedř. Pick, poklad. Emil Roth, účtyvedoucí a předs. kostela Sal. Pick. Širší výbor: Sam. Lawetzky, Ig. Schrecker, Vilém Katz, Jul. Seiner.

1913. Za Salomon Kornfeldovu nadaci (Pfandleihstiftung), která byla uložena v pošt. spořitelně, zakoupilo se K 1000·— renty.

1914. 15. března starosta města Josef Chvála věnoval pro isr. chudé při úmrtí svého syna K 20·—. Ž. o. má K 30.700·— ve vinkulovaných rentách a K 18.600·— v nevinkulovaných rentách. Z těchto nevinkulovaných rent jsou 24 bez nadač. smluv.

1914. 26. července oznamuje farní úřad G. J. příchod biskupa z Král. Hradce do G. J. K uvítání se dostavili jménem ž. o. rb. Blann a Bedřich Pick.

29. listopadu resignuje Emil Roth na místo pokladníka, jelikož není stále doma; místo převzal Sal. Pick.

1915. 2. února při ohni v domě starosty B. Schlesingera v r. 1914 shořely stanovy ž. o. Musí se vypůjčiti od hejtmanství v Čáslavi a opsati je.

Zdejší obec podporuje penězi a šatstvem zde a v okolí usídlené polské uprchlíky.

6. června. Okr. hejtmanství vyzývá k úpisu válečné půjčky, upisujeme K 10.000·— u České banky Union.

14. listopadu resignuje starosta obce Bernard Schlesinger na svou čestnou funkci jako star. a zár. jako předs. spolku Bikur Cholim, práce administrační převzali Bedřich Pick a Vilém Katz.

1916. 2. července. Z nařízení hejtmanství čáslavského žádá star. ž. o. čáslavské Filip Weiner o jmenování tří pánů pro zřízení pomocného komitétu isr. uprchlíků pro polit. okr. Čáslav. Tuto funkci převzali Sal. Pick, Isidor Baumgarten, Arnold Ostreicher.

Zeď u kostela je zbořena, stavba zadána staviteli Krumlovi za Kč 800·—.

26. listopadu vzpomíná se úmrtí císaře Frant. Josefa, kterémuž Židé jsou povděčni za rovnoprávnost s jinými konfesemi. Smuteční slavnost se určuje na 3. prosince 1916.

Stavitel Kruml obdržel v celku za znovuzřízení zdi a záchodku u kostela K 1692·90.

31. prosince. Emil Roth resignuje na místo pokladníka, jelikož musel nastoupiti vojenskou službu.

Administrace ž. o. jest: předs. Bedřich Pick, výbor: Sal. Pick, Sam. Lawetzky, Ig. Schrekker, Jul. Seiner, vesměs páni k šedesátce.

1917. 25. listopadu zemřel Sam. Lawetzky, dlouholetý člen výboru a spolků.

1919. 22. června nové volby. Zvoleni: star. Emil Roth, místostar. Bedř. Faul, poklad. Vilém Katz, předs. kostela S. Pick; výbor širší: Bedř. Korálek, Arnold Ostreicher. Richard Mandelik, Sal. Waldstein (poštmistr).

14. srpna Katz resignuje, na jeho místo přichází Is. Baumgarten.

Star. Emil Roth převzal od bývalého star. Bedř, Picka veškeré jmění obce.

14. září. Jmění spolku Bikur Cholim splynulo do majetku obce, a tato zřídila chudinský fond, ke kterému přispívá měsíčně jistou částkou k podpoře zdejších žid. chudých.

Obec má 45 platících členů, nejvyšší uložená náb. daň jest pro příští rok K 475·—, nejnižší K 6·25.

17. října. Místo odcházejícího vrch. poštmistra Waldsteina jest v širším výboru Jul. Seiner.

11. prosince náb. obec upsala za Kč 45.750·— (čsl. stát. půjčka).

Oprava kostelní zdi činí Kč 1003·30.

1923. 3. června. Smuteční schůze za bývalého dlouholetého starostu B. Schlesingera, který byl nejobětavější a nejpobožnější ze všech v naší obci.

1. července. Volby: Star. jest Emil Roth, místostar. Bedř. Korálek, poklad. Isidor Baumgarten, předs. kost. Salomon Pick; výbor širší: Arnold Ostreicher, Bedřich Faul, Hugo Neumann, Waldemar Pick.

Na oslavu 10. výročí republiky čs. byl věnován větší obnos žid. chudým zdejší obce.

Spolek *„Bikur Cholim“* pro podporování chudých nemocných byl rozpuštěn, což bylo ohlášeno okr. pol. správě v Časlavi a uveřejněno v *„Úředním listě“*.

Jmění tohoto spolku bylo vloženo do chudinského fondu ž. o. a bude nadále zvlášť vedeno jako *„chudinský fond“*.

Toto jmění se dnešním dnem předává Hugo Neumannovi ke správě; současně vzdává výbor dosavadnímu správci tohoto fondu B. Korálkovi za dlouholeté zdárné vedení srdečný dík.

s1929. 16. června. Volby. Star. Emil Roth, místostar. Bedř, Faul, poklad. Hugo Neumann; výbor širší: A. Ostreicher, Valdemar Pick, Emil Frischmann. Po resignaci B. Korálka přijmul prozatímně před volbami Vald. Pick funkci pokladníka, kteroužto funkci předá nově zvolenému pokladníku Hugo Neumannovi.

1929. 28. srpna. Vzhledem k zdravotnímu stavu rb. M. Blanna, který již nemůže zastávati svoje funkce, byla témuž dopisem ze dne 28. července udělena zdravotní dovolená. — Chceme-li udržeti ž. o. v té míře jako dosud, jeví se nutnost smluviti se se sousedními obcemi, abychom si případně mohli přijmouti společného rb.

1930. 31. července. K volbě do representace zemského zastupitelstva, která se má dne 10. srpna 1930 odbývati, zvoleni jako volitelé Emil Roth a Vlad. Pick, jako volební komisaři jsou jmenováni E. Roth, E. Frišmann, Aug. Ohrenstein, za zástupce státního dohlédacího úřadu jest jmenován okr. úřadem v Čáslavi Frant. Pochmann, star. města G. J. *Příštím školním obdobím jsou povinny* pouze 3 dítky zdejší obecné školy k vyučování náboženství.

24. srpna rb. M. Blann opouští své místo jako rb. a vedoucí matriky dnem 1. září 1930.

26. října okresní úřad v Čáslavi ustanovuje přípisem ze dne 21. října 1930, č. 34.421. Viléma Katze, obch. zde, jako prozatímního matrikáře, kterému se zároveň veškeré knihy a dokumenty předávají.

Okresní školní výbor v Čáslavi dává dopisem ze dne 13. září 1930, č. 4983, osv. souhlas, aby vyučování dítek náboženství pro škol. rok 1930/31 ponechávalo se domácí péči, jelikož nemáme učitele náboženství.

Na vysoké svátky se zde modlil Ing. C. Alfred Benedikt z Mukačeva, který studuje v Praze; po několik roků modlí se v pátek večer a v sobotu Bedřich Korálek, a udržujeme dík jeho vzácné obětavosti stále ještě bohoslužbu. —

Ž. o. v Čáslavi nám navrhuje, abychom si vzali společného rb., jednáme o možnostech této proposice.

1931. 13. listopadu. V září se odstěhoval do Klatov k svým dětem dlouholetý člen výboru a zasloužilý předseda bratrského spolku „Chewra-Kadischa“ Salomon Pick. býv. spediteur, ve stáří asi 80 let; s ním opustil naši obec jeden z již prořídlých pilířů staré naší obce. Pronajmuli jsme dům čp. 159 (býv.

byt rabínův) místní školní radě G. J. k účelům vyučovacím podle podmínek obsažených v přípise č. 29 m. šk. r. ze dne 18. června 1931; jsou zde umístěny 2 třídy obecné školy.

Do schůze pro sdružení ž. o. na Českomoravské vysočině ve Světlé n./Sáz. delegován Arnold Ostreicher a Emil Roth.

1932. 14. února činí se návrh na obnovení fasády kostela, jelikož jest omítka kostela na mnoha místech poškozena, rovněž se má opraviti a znova natříti velká část plechové střechy — tyto práce budou vyžadovati asi Kč 25.000·—.

Zaměstnání a jména žid. rodin v Golč. Jeníkově od r. 1831 do r. 1867.

Obchodníci: Bernard Bondy 1831, Mich. Weleminský 1840, Lazar Schulhof 1831, Lazar Tausig 1831, Markus Kohn 1831, Herm. Pick 1831, Ezechiel Kohn 1835, Joach. Weißenstein 1835, Lazar Pollak 1837, Sal. Robiček 1840, Sam. Kohn 1842, Jerem. Kornfeld 1853, Aron Kohn 1853, Gabr. Kohn 1853, David Offer 1856, Salom. Koralek 1857, Hermann Kraus 1857, Salom. Friedländer 1858, Markus Freund 1858.

Továrníci: Sal. Kornfeld 1866, Františka Picková 1866, Ad. Singer, továrna likérů, 1866.

Kupci: Michael Kornfeld 1831, Marie Kornfeldová 1840, Moric Alter 1843, Jos. Bondy 1851, Baroch Offer 1853, Ign. Thorsch 1855, Bern. Kornfeld 1855, Jerem. Kornfeld 1855, Fil. Meißler 1860, Israel Friedländer 1860, Leop. Bondy 1860.

Obchod sukny: Mark. Kornfeld 1842, Moric Kornfeld 1844, Moric Rosenbaum 1857.

Obchod vlnou: Samuel Kohn 1842, Lazar Schulhof 1851.

Barvíři: Salom. Kornfeld 1855, Jos. Silberstern 1857.

Zlatník: Simon Jolesch 1828.

Obilní obchod: Gabriel Kohn 1831, Mark. Kohn 1845, Bern. Kohn 1852, Isid. Reinhalt 1852, Jos. Breth 1853, Moric Breth 1854, Sal. Schrecker 1855, Sim. Schrecker 1856, Salom. Pollak 1856, Bern. Kohn 1857.

Krejčí: Bern. Milrad 1831, Hermann Pick 1843, Laz. Neumann 1866.

Chirurg: Isak Kraus 1843.

Lékaři: Adolf Dub 1850, dr. Vilém Weiß 1856, dr. Markus Weiß 1858, dr. S. Weleminský 1866, dr. S. Winternitz 1879.

Učitelé jsou uvedeni na zvláštním listě.

Knihař: Jon. Fischl 1844.

Pekař: Mojž. Schulhof 1851.

Cukrář: Mojž. Pick 1852.

Školní sluha: Lazar Jacker 1831.

Koželuzi: Bernard Kohn 1832, Ign. Silberstern 1855, Josue Wiener 1857, Bern. Silberstern 1860.

Kožišník: Mich. Kohn 1853.

Rukavičkář: Noe Schrecker 1839.

Povozníci: Mich. Seidemann 1841, Enoch Hecht 1842, Mich. Fleischer 1844.

Mýtný: Josef Horner 1854, Eduard Eckstein 1866.

Řezníci: Israel Silberstern 1838, Löbl Kantor 1853, Mark. Offer 1852, Josef Kantor 1855, Rubin Pick 1855, Bernard Silberstern 1854.

Obchodní cestující: Moric Hermann 1866.

Obchod zlatem a klenoty: Jonáš Milrath, Gottlieb Hecht 1866.

Obchod dřívím: Abraham Jomeck 1858, Isak Pich 1857, Israel Pick 1856, Josef Silberstern 1856, Gers. Pick 1859, B. Pick 1861.

Obchod kožemi: Leop. Kohn 1858.

Obchod plátnem: Wolf Pick 1858.

Obchod mlékem: Gabriel Kohn 1860.

Obchod střižní: Hermann Österreicher 1845.

Obchod moukou: Josef Milrad 1857.

Obchod lihovinami: Moric Breth 1855.

Obchod lihem: Adam Singer 1858, Ludv. Kornfeld 1858.

Panský obročí: Eman. Kohn 1860.

Obchod galanterní: Luisa Freiová 1854, Gottlieb Hecht 1856.

Obchod zrcadly: Lazar Schrecker 1858.

Obchod koňmi: Josef Lauer 1856.

Ökonomové: Mark. Henigsfeld 1854, Eman. Pick 1854, Bern. Goldreich 1857, Josef Pick 1858. Filip Meißler 1860.

Výroba vaty: B. Pick 1851.

Mlynáři: Raf. Pentlář 1857, Leop. Weißenstein 1861.

Dílovedoucí: David Pick 1860.

Zelinář: David Pick 1860.

Trafikanti: Salom. Kornfeld 1859, Jonas Milrad 1857.

Obchod jetelem: Abraham Kornfeld 1856.

Speditéři: Alb. Bondy 1859.

Vyvářovna: Fanny Picková 1860.

Kuchařka: Frant. Picková 1856.

Hostinský: Gerson Pick 1854.

Obchod hadry: Abraham Milrad 1855.

Košerák: Herman Pick 1843.

Ponocný-hlídač: Wolf Lederer 1845.

Podomních obchodníků: mnoho, žebráků 4—5—4.

Učitelé na žid. škole v Golč. Jeníkově od nejstarší doby jejího vzniku 1798 až do 1907/08.

Prvním učitelem byl Juda Steiner, rodilý z Dalměřic, panství velkoskalského, v kraji boleslavském, který na základě povolení konsistoře v Hradci Králové a dekretu v r. 1798 zde ustanoven byl a 1. července 1835 zemřel.

Po něm následoval syn jeho Abraham Steiner. S počátku byl pomocníkem u svého otce od r. 1832 a na základě povolení úřadů a konsistoře v době nemoci svého otce zde administroval a na základě dekretu z 25. září 1833 jako skutečný uč. na této škole ustanoven byl. (Jako privátní uč. uvádějí se: Jakub Kohn 1831, Mich. Thorsch 1831.)

V r. 1843 Hermann Kohn, priv. uč., Abraham Steiner působil od r. 1832 do r. 1858, Eliáš Schwarzkopf od r. 1858 do r. 1870, Mojžíš Thorsch od 1860 do 1865, S. Goldmark 1865/66, Nathan Schleissner, Vilém Kantor od r. 1866. Výpomocně vyučoval J. Urban z katol. školy G. J. Vil. Kantor vyučoval na této škole od r. 1866 až do jejího zániku 1907. Max Adler 1869, Jos. Kornfeld 1871, Markus Eisner 1872, Vil. Kantor, David Stiasny, Max Adler 1876, Vil. Kantor, Dav. Stiasny, Ign. Holzer 1878, 1878: Moric Traub, M. Benesch, Vil. Kantor a D. Stiasny působí nepřetržitě na škole. 1882/83: Vil. Kantor, David Stiasny, JUC. Moric Schrecker. Dne 1. srpna 1880 ustanovena za souhlasu c. k. okr. šk. r. v Čáslavi Emilie Jičínská k vyučování ručním pracem. Vyučovala od 1. srpna 1880 až do 31. srpna 1888 za roční odměnu 60 zl. 1883—1885: Vil. Kantor, David Stiasny, Simon Löwy. 1885—1888: Vil. Kantor, David Stiasny, Mark. Schcck. 1888—1890: Vil. Kan-

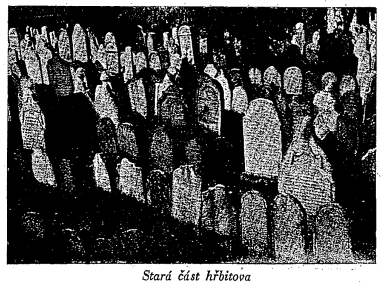

Stará část hřbitova

Náhrobky rabínů

Rb. Aron Kornfeld

Rb. Zacharias Spitz

Wolf Heyman

Rb. Dr. K. Thieberger

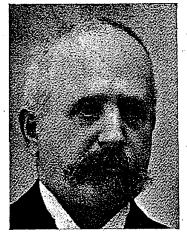

Rb. Moses Blán

Jonas Milrath

Wilhelm Kantor

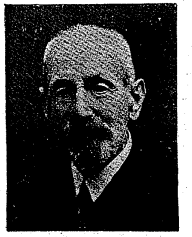

David Stiassny

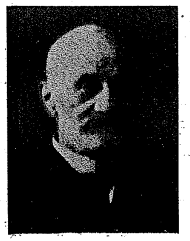

MUDr. Samuel Winternitz

Konsul Ernest Faul

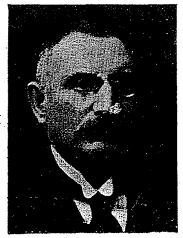

Bedřich Pick

Emil Roth

tor, David Stiasny, Friedr. Knöpfelmacher. 1890/91: Vil. Kantor, David Stiasny, Josef Kohn. Dne 1. dubna 1898 nastoupil v G. J. kt. Moric Kurzweil z Nového Etinku v Čechách.

Konferenční protokoly z 1876 seznamují nás s dalšími uč. žid. školy v G. J., jakož i se členy předs. a dozorčími a o vnitřní práci a poměrech a usneseních v letech 1876 až 1907, kdy škola tato nedostatkem žactva úplně zanikla.

1876. 28. března působili na této škole uč. Wilh. Kantor, David Stiasny a Max Adler. Předs. byl rb. Zachariáš Spitz a star. obce Jonas Milrath, který byl též členem c. k. okr. školní rady v Čáslavi.

1878. 19. září. Uč. Wilh. Kantor, D. Stiasny a Ign. Holzer. Vrchní doz.: C. k. okr. škol. insp. prof. Fr. Wiedermann z Prahy.

1880. 1. srpna za souhlasu c. k. okr. šk. rady v Čáslavi ustanovena Emilie Jičínská, uč. ruč. prací na obec. školách, i na žid. škole a vyučovala zde od 1. srpna 1880 až do 31. srpna 1888.

1881. 13. září. Starý školní rok končí 16. září, nový počíná 23. října.

1882. 5. září. Dne 27. dubna 1882 slavila škola 25-leté jubileum činnosti správce školy p. rb. Zach. Spitze.

1883. 8. června odešel uč .Ign. Holzer do Znojma a 15. května 1883 jmenován prov. uč. JUSt. Moric Schrecker. Rb. a uč. náb, Zach. Spitz zemřel a správu školy převzal Wilh. Kantor.

22. září. Školní rok končí 27. září 1883, začíná 1. listop. 1883.

31. října. V konferenci za přítomnosti dra M. Friedländera jako správce školy, S. Offra, star., uč.: W. Kantora, D. Stiasnyho a Simona Lövyho (dosud uč. v Hořepníku, ustanoven místo prov. uč. M. Schreckra) a okres. škol. insp. dra J. Wentzela usneseno, aby školní rok (prvně) končil 30. července a začínal 1. září 1884.

1885. 28. června v konferenci, jíž přítomni byli c. k. šk. insp. prof. dr. J. Wentzel, star. Sam. Offer, rb. dr. M. Friedländer a uč. W. Kantor, D. Stiasny, S. Lövy, vzato na vědomí, že odchází uč. S. Lövy a jmenován jest uč. Markus Scheck. Knihovna „Bechure Chemed" daruje školní knihovně 30 knih a obraz zemř. lidumila Montefiore. Knihovníkem ustanoven uč. D. Stiasny.

1887. 26. července v konferenci sděluje star. obce S. Offer přítomným: Dru S. Winternitzovi a uč. W. Kantorovi, D. Stiasnýmu a M. Scheckovi, že rb. dr. Friedländer opouští své místo v G. J.

1888. 29. prosince nový rb. dr. K. Thieberger jmenován správcem isr. školy. Uč. M. Scheck odchází do Klatov a přijat jest uč. Friedrich Knöpfelmacher z Prahy.

1890. 31. srpna odešel uč. Fr. Knöpfelmacher a přijat jest uč. Jos. Kohn.

1891. 30. srpna odešel uč. Jos. Kohn a toto místo se více neobsadilo, neb škola jest již jen *„dvoutřídní"*. Děti nemluví již něm., český živel převládá.

1892. 25. července star. obce jest Bedřich Pick, rb. a správcem školy dr. K. Thieberger, uč.: Wilh. Kantor a D. Stiasny.

1894. 25. února školním dozorcem jest Siegfried Kohn, star. B. Pick, městským lékařem dr. S. Winternitz.

1898. 1. dubna nastoupil v G. J. uč. a kt. Moritz Kurzweil (přišel do G. J. z Nového Ettingu v Čechách.)

1900. 2. září zapsáno do 1. třídy 33, do 2. třídy 21, celkem 54 žáci do obou tříd. Rb. dr. Thieberger jde na stálou dovolenou a Wilh. Kantor převzal správu školy a oba uč. Wilh. Kantor a David Stiasny vyučují náboženství.

1902. 15. září bylo do školy nastěhováno vojsko a vyučování počalo teprve po jeho odchodu do hlavních manévrů. Ve 2 třídách zapsáno jest 56 dětí. Od této doby navštěvují školu žáci a žákyně v němčině nepřipravení, něm. vyučovací jazyk těžko chápou, takže postupovati se musí velmi pomalu.

1903. 3. září. V obou třídách zapsáno bylo 37 školních dítek, a to: 15 pro první třídu, 22 pro druhou.

25. listopadu. První třída přemístěna z přízemí do prvního poschodí, do místnosti, která jest malému počtu třídu tu navštěvujících úplně postačující.

Žákyně 1. oddělení první třídy nemají o něm. řeči ani nejmenšího pojmu, k čemuž přistupuje ještě velmi špatná výslovnost, takže lze s nimi postupovati ve všech předmětech s neobyčejnou těžkostí velmi pomalu. Podepsáni jsou oba uč. Wilh. Kantor, David Stiasny.

1904. 3. ledna stěžováno si opět na prospěch z neznalosti německého jazyka, neboť poměry a vyučování jsou velmi těžké, neboť i při malém počtu dětí ve třídě většina dětí něm. neumí a nerozumí.

1907. 25. července byla poslední konference. Poslední ročník žid. školy 1907/08 byla jen jedna třída, vyučovaná Dav. Stiasným.

Žáci navštěvují obecnou a měšťanskou školu v místě.

Dle přípisu z 20. října 1907 byla škola již jen jednotřídní a měla zapsaných žáků jen 13. Dle výnosu úředního ze 16. října 1907 patřila pod inspektorát něm. ve Štokách (Stecken). Tohoto r. zanikla škola tato úplně.

Tak zanikla úplně druhdy slavná žid. škola, která se již v r. 1797 připomíná. Budova později prodána a zbylo zde pouhé jméno *„židovská škola"*.

Připomínky a úvod, jednající o nutnosti stavby nové synagogy v G. J., jež do základní knihy kulturní ž. o. napsal rb. G. J. Zachariáš Spitz.

Vorerinnerung und Einleitung in dieses Buch.

(Nach dem Original.) (Dle originálu.)

Die Abnahme der Religiosität und darum auch nationalen Zusammengehörigkeit bei der heranwachsenden Jugend und besonders die wenige Theilnahme der jüngeren Generation an dem öffentlichen Gottesdienste und an allem, was die hehre Bedeutung unseres Volkes und seiner Gemeinden nach aussen zur Geltung bringen soll, sind wahrlich für Alle, denen das Interesse des Judenthums wahrhaft am Herzen liegt, mehr zurückschreckend als einladend diesem immer tiefer um sich greifenden Übel abhelfen zu wollen.

Allein wenn es sofort gienge, ohne der Erstarrung Gränzen zu setzen, ohne die zumeist aus grauer Vorzeit stammenden veralteten Formen, die das Vortrefflichste unserer erhabenen Religion wie eine Staubhülle umgeben theils abzustreifen, theils zeitgemäss umzugestalten und zu veredeln; so würde es nur noch schlimmer werden, über kurz oder lang die Jugend noch mehr die Religion entrathen lernen und ihr am Ende ganz entfremden; und dieses kann doch und darf der ehrliche Anhänger des Judenthums weder wünschen, noch zulassen.

Von diesem Gesichtspunkte ausgehend und von der Betrachtung angeeifert, dass der öffentliche Gottesdienst mit unserer Religion und unserem nationalen Bewusstsein so innig verwebt ist, dass diese ohne jene kaum zu denken sind, ein zeitgemässes seine Besucher ansprechendes Gotteshaus also als ein hervorrangendes, ja unverlässlich nothwendiges Mittel für die Wahrung des religiösen Sinnes in der Gemeinde und für

Erhaltung dieser selbst anzusehen ist: fasste der dermalige amtirende Vorstand als er vor einer geraumen Reihe von Jahren zur Vertretung der Gemeinde berufen wurde, sogleich nach seinem Amtstritte, es als seine Aufgabe die alte Synagoge über deren Alter uns aber jede urkundliche Belehrung abgeht, die von unsern Vorfahren seinerzeit wohl nach gutem Muster mit merklichem Aufwande und in rühmlich anzuerkennender Weisze erbaut wurde, aber von dem Zahne der Zeit bereits hart mitgenommen wie eine Ruine aus der alten Zeit in die neue trauernd hinüberblickte und auch für die Bevölkerung seitdem bedeutend erstarkte Gemeinde bei weitem nicht mehr ausreichte, niederreissen und an ihrer statt einen entsprechenden Neubau, einen seiner hohen heiligen Bestimmung würdigen Tempel erstehen zu lassen, ein Haus in welchem der waltende Geist unserer Zeit sich bekunden, dass Gott dem es geweiht zur Ehre gereichen und von dem Streben der Gemeinde, ihrer Pflicht gegen sich selbst und der Anforderung der Zeit gerecht zu werden, zeugen sollte.

Der Vorstand hat wohl die Schwierigkeiten nicht unterschätzt, die bei Schaffung eines solchen Werkes sich entgegenstellen dürften, die Hindernisse nicht unerwogen gelassen, die hemmend auf das Gelingen einwirken könnten und war der Opfer wohl bewusst die die Durchführung desselben von allen Seiten erheischen wird; er glaubte aber, dass es ihm — in diesem Vorhaben durch Entgegenkommende Sympatien, mindestens eines grossen Theiles der Gemeindeglieder kräftig unterstützt nachdem ferner ein mässiger Fond vorhanden war, welcher durch ein jahrelanges kluges Sparen erzielt wurde und bei der Bereitwilligkeit die man zu erwarten berechtigt ist, wenn es sich um eine die ganze Gemeinde so nahe angehende heilige Sache handelt — denn doch gelingen werde — wenn auch nur bei ausserordentlicher Anstrengung und voller Hingebung, das edle Ziel, das er sich gesetzt, zu erreichen und trotz der Hindernisse aller Art zu reussieren. —

Allein diese vorgefasste Meinung erschien bald nach jeder Richtung als eine wenig zutreffende. Die thatsächlichen Verhältnisse zeigten sich bald ganz anders, als der Träger der Idee in seiner Liebe zur guten Sache, sie doch zu rosig ansah; die edle Bereitwilligkeit war nicht in dem Masse anzutreffen, wie erwartet wurde, die entgegenkommenden Sympatien waren geringer als vermuthet, die Hindernisse wuchsen in nie geahnter Weise — und so mußte die Frage des Tempelbaues — wie absolut dringend sie auch der Vorstand anerkannte und mit welcher Hingebung er auch für sie eintrat — von Jahr zu Jahr verschoben und trotz des Ernstes und der Unverdrossenheit bei all den Täuschungen so oft man sich dem Ziele näher wähnte und trotz allen Muthes und aller Beharrlichkeit nach vergeblichen Ringen mit der sie immer wieder aufgegriffen und erfasst wurde — doch immer wieder vertagt werden, bis sie aus Anlass eines traurigen elementären Ereignisses ihre endliche Erledigung gefunden. —

Am 21. Mai 1870 brach in frühester Morgenstunde in einer der Synagoge nahe gelegenen Gasse Feuer aus, das mit ungemeiner Schnelligkeit und Heftigkeit um sich griff und trotz aller angewandten vorhandenen Mittel immer weitere Gränzen zog, bis auch der heilige Herd, dem dieses Schicksal zu ersparen man von allen Seiten weder Mühe noch Anstrengung scheute ein Raub der Flammen wurde. Das ohnehin morsche Gebäude, das durch die Flammenglut, die es stündenlang umgab und die versuchten energischen Rettungsmittel nicht unbedeutende Erschütterungen erlitt und nach der Prüfung und dem Urtheile einer eigens berufenen Fachcomission eine Neubedachung zu tragen und einer Renovirung überhaupt für nicht mehr fähig erklärt wurde, musste bis auf Grund niedergerissen werden — und so war die jahrelang in der Schwebe gebliebene Frage durch göttliche Fügung durch das Eingreifen des Fingers Gottes endgiltig entschieden worden. Nun aber, als mit dem Werke bereits begonnen war, zeigten sich die Kräfte unserer Gemeinde erst viel zu ungenügend. Die Forderungen auf der einen Seite, die sich immer steigerten, die Mittel auf der anderen Seite, die immer unzureichender sich erwiesen und die Nothwendigkeit, beide in Harmonie zu bringen, sowie der Umstand, dass trotz der eingetretenen zwingenden Verhältnisse noch immer Gegner der heiligen Sache niederzukämpfen waren, die mit allen Mitteln und Mittelchen ihr hinderlich zu sein sich angelegentlichst bemühten machten die Lösung der Aufgabe nun erst zu einer der schwierigsten Art, Allein der starke Wille, der auch das Schwerste vollbringen hilft, die rechtzeitige Ergreifung mancher, wenn auch einschneidender Mittel, die lebhafte Theilnahme mit der Sr Ehrwürden Herr Rabbiner Zacharias Spitz in beredter ergreifenden Weise für den heiligen Zweck das Wort ergriff, hilfreiche und liebethätige Unterstützung von Seite der Wohlwollenden, die leider nur zu wenige Nacheiferer fanden, Unermüdlichkeit und treue Hingebung Aller, die ihr Amt dazu berief, insonders auch des Bau- u, Überwachungs-comitees und vor allem der Beistand Gottes machten das bedeutungsvolle fromme Werk, dessen späte Enkel noch sich rührend erfreuen werden, denn doch gelingen und das heilige Haus erstanden in der Amtsperiode, als Herr Stadtrath Jonas Milrath als Präses der Gemeinde Repräsentanz, die Herren Hermann Österreicher und Josef Bondy als Tempelvorsteher und die Herren Samuel Bondy, Salamon A. Kornfeld, Ignatz Schulhof und Samuel Kohn als Vorstandsmitglieder, fungierten — und das nach einem Plane des Architekten Herrn Josef Spudil emeritirten Realschuldirectors in Caslau von Baumeister Herrn Franz Skřivanek aus Caslau erbaut wurde, konnte nach kaum zwei Jahren seinem Zwecke übergeben und am ersten Neujahrsabende des Jahres 5632 nach biblischen Zeitrechnung (16. September 1871) durch den ersten feierlichen Gottesdienst seiner heiligen Bestimmung geweiht werden. —

Dies die kurze Geschichte des Tempels, die als Errinerungsblatt und Einleitung in die Genesis dieses Buches dem nachkommenden Geschlechte nicht nur willkommen, sondern auch in gewissem Sinne von einigem Nutzen sein dürfte. — Und nun das Nöthigste über die Entstehung und Bedeutung dieses Buches selbst.

Der Gebrauch von mit fortlaufenden Nummern bezeichneten Sitzen in den Synagogen, die als ein unbewegliches Eigenthum galten und als solches freivererblich und verkäuflich waren stand seit undenklichen Zeiten in den jüdischen Gemeiden in Übung. Die Nothwendigkeit dieses Gebrauches mag wohl auch aus dem Grunde erwachsen sein, um Streitigkeiten über deren Rangunterschied zu vermeiden und die Ruhe und Andacht während des Gottesdienstes zu ermöglichen; gewiss aber auch vornähmlich aus dem Grunde, um der Verwaltung des Gotteshauses, das von keiner Seite subventionirt, seine Existenz aus sich heraussuchen musste, eine Einnahmsquelle zur Bestreitung der nöthigen Erhaltungskosten zu sichern. —

Zur Evidenzhaltung dieser Sitze und ihrer jeweiligen Eigenthümer wurden früher von der Gemeinde, später von den Patrimonal Gerichten eigene Grundbücher geführt. So wurde auch das von der hiesigen Gemeinde im Jahre 1807 aufgelegte Synagogen-Grundbuch, später von der Patrimonialgerichtsbarkeit als Schutzobrigkeit im Goltsch-Jenikau übernommen, als Grundlage für das neu zu verlegende behördliche Synagogengrundbuch, in welchem die inzwischen stattgehabten Besitzveränderungen und Belastungen grundbuchmässig eingetragen worden.

Mit dem Aufhören der Patrimonialgerichtsbarkeit im Jahre 1850 wurden die Realgrundbücher und mit ihnen auch das Grundbuch über die Synagogensitze an die k. k. Gerichtsbehörden, das hiesige an die in Habern übertragen und das Letztere daselbst in einem Ergänzungsbande Nro 2 bis auf die neueste Zeit fortgeführt. — Nachdem jedoch mit Verordnung des hohen Landesgerichtes dto Prag 17. November 1873 Z: 36940 auf Grundlage hohen Justizministerialerlasse vom 14. November 1873 Z. 14036 das Recht einen bestimmten Platz in einer Synagoge einzunehmen aufgehört hat, den Gegenstand eines Grundbuches zu bilden und die vorhandenen diesbezüglichen Grundbücher abzuschliessen und keinerlei Eintragungen darin mehr vorzunehmen sind; wurde zu der im Interesse der Gemeinde wie der Besitzer von Besitzen für alle Zeit so nöthigen Evidenzhaltung, und entsprechend dem in diesem Ministerialerlasse ausgesprochenen Grundsatze, dass die Privatrechte bezüglich der in diesen Büchern erhaltenen Eintragungen unberührt bleiben sollen — dieses neue Buch aufgelegt das bei der Gemeinde in sicherer Verwahrung zu bleiben habe, von derselben streng und gewissenhaft geführt werden soll, und in welchem alle in dem Tempel mit fortlaufenden Nummern bezeichneten Sitze der Männer- wie der Frauenabtheilung, und ihre jeweiligen Besitzer genau zu verzeichnen sind.

Das war wieder aber für den Vorstand keine geringe Aufgabe, denn 1tens war es, um Streitigkeiten und Missheiligkeiten zu vermeiden nöthig, die möglichste Rücksicht darauf zu nehmen, dass den Besitzern von Betstühlen in der alten Synagoge ihr Recht mit thunlichster Beobachtung des innegehabten vorbestandenen Ranges gewahrt bleibe daher ihnen oder ihren Nachfolgern jene neue Plätze anzuweisen und zu verbüchern waren, welche der frühern Reihenfolge entsprechen.

2tens waren in Laufe der Jahre viele grundbücherliche Übertragungen verabsäumt worden, in Folge dessen viele faktische Besitzer, die, sei es durch Erbsitzung oder Kauf in den Besitz derselben gelangt sind, ohne jedwede Besitzurkunde u. nicht im Stande waren rechtsgiltig ihr Eigenthumsrecht zu erweisen, was erst in umständlicher Zeit und Mühe erfordernder Weise zu erhärten war. — Und diese Schwierigkeiten wurden dadurch noch vermehrt, dass die Situation u. Reihenfolge der Besitze im neuen Tempel von der in der alten Synagoge ganz verschieden, eine vollkommen zutreffende Gleichschätzung derselben kaum zuliessen und dass schon in Folge der zugenommenen Population u. des weit grösseren Raumes des neuen Tempels, die Sitze um ein Merkliches vermehrt werden mussten. —

Aber auch diese nicht geringen Schwierigkeiten zu besiegen ist dem redlichen und unablässigen Mühen des Vorstandes gelungen; von dem Gefühle der Rechtlichkeit und Billigkeit geleitet, war es ihm beschieden, den einzelnen Besitzern, wie der Gemeinde als Inhaberin einer beträchtlichen Anzahl von Sitzen vollkommen gerecht zu werden. Die hieraus erzielten Vereinbarungen und Resultate in den folgenden Blättern dieses Buches ersichtlich gemacht.

Mit Genugthuung blickt der Vorstand auf die gewonnenen Erfolge, wünscht und hofft ein fernes Gedeihen des so schwer errungenen Werkes und mit ihm ein erfreuliches Aufblühen u. Erstarken der Gemeinde und es wird darin den süssesten Lohn für seine Bemühung finden.

Následují:

I. Männer-Abtheilung (Folio 1 bis 172).
Männersitze von Nro 173 neu bis Nro 216 neu.
II. Frauen-Abtheilung (Folio 173 bis 350).
III. Männer-Abtheilung (Sitze Nro 173 bis 216).

Ze života rodiny Kornfeldovy.

Über die Niederlassung der Familie Kornfeld in G. J. sind keine authentischen Nachrichten vorhanden, sowie auch verläßliche Daten über die erste jüdische Siedlung hier fehlen. Alle Dokumente, die darüber hätten Aufschluß geben können, sind bei einem Brande, der i. J. 1865 im damaligen Judenviertel wütete und zahlreiche Wohngebäude einäscherte, vernichtet worden. Wir können uns daher nur auf Überlieferungen berufen, die von damaligen Zeitgenossen stammen und in der Nachkommenschaft der Familie von Geschlecht zu Geschlecht weiter erzählt werden. Leider reichen diese Berichte nicht weiter zurück, als in die Mitte des XVIII. Jhts.

In der zweiten Hälfte des XVIII. Jhts. waren hier die beiden Brüder Rabbi (Modche) Michael Bär und Rabbi Salme Kornfeld, die wegen ihrer bedeutenden jüdischen Gelehrsamkeit, die sie nicht hinderte, eine für die damalige Zeit bemerkenswerte großzügige geschäftliche Tätigkeit zu entfalten, großes Ansehen unter der Judenschaft auch außerhalb Böhmens genossen, der Vorbeginn des später einsetzenden humanistischen Zeitalters, hatte damals schon ungemein befruchtend auf die geistige Regsamkeit der Juden in Böhmen gewirkt und der Einfluß Moses Mendelssohns und der Geist Lessings haben unverkennbare Spuren im Geistesleben der damaligen Judenschaft zurückgelassen. Der Wissensdrang der Juden in Böhmen um diese Zeit war trotz der Bedrückungen, denen sie ausgesetzt waren, ungemein groß und so finden wir damals unter allen Berufszweigen Männer, die in ihren freien Stunden ernsthafte gründliche wissenschaftliche Studien betrieben.

Rabbi (Modche) Michael Bär war Begründer des „*Branntweinhauses*“ und der damals damit verbunden gewesenen Spiritusbrennerei. In der jüdischen Gelehrtenwelt genoß er den Ruf eines gründlichen Kenners des jüdischen Schrifttums. Sein Sohn ist der bekannte Bibelforscher und Talmudist Rb. Aaron Kornfeld; ein zweiter Sohn, der der breiteren jüdischen Öffentlichkeit weniger bekannt ist, es aber verdient, wegen seiner gründlichen jüdischen Forschungsarbeit erwähnt zu werden, ist Rb. Michael Kornfeld. Der dritte Sohn war der hochbegabte humanistisch gebildete Moritz Kornfeld. von dem auch die bemerkenswerte Grabschrift auf dem Grabe Rabbi Aaron Kornfelds stammt, der Vater des bekannten Finanzmannes, des späteren Präsidenten der Ung. Allg. Creditbank, Sigmund Kornfeld in Budapest. Nach dem Tode Rb. Modche Bärs teilten sich in die Führung des Geschäftes dessen Frau Theresia Kornfeld und deren Sohn Moritz;

Aaron, trotzdem er der älteste Sohn und Geschäftsteilhaber war, lebte nur seinen Studien. Er unterhielt aus eigenen Mitteln hier eine Talmudhochschule, aus der bedeutende Männer des Judentums, unter anderen der spätere Reichsratsabgeordnete Kurranda und der bekannte Herausgeber der einst viel gelesenen jüdischen Wochenschrift „Die Neuzeit" Szanto hervorgingen. Nach dem Tode Theresia Kornfelds übernahm die Leitung des Geschäftes der älteste Sohn Aaron Kornfelds Bernhard unter der Firma Theresia Kornfelds Söhne. Der letzte Inhaber der Firma war der Sohn Bernhards, Sigmund Kornfeld, der in verhältnismäßig jungen Jahren starb.

Die Nachfolge des Geschäftes war folgende:

Gründer: Rabbi (Modche) Michael Bär, dessen Witwe Theresie Kornfeld in Gemeinschaft mit dessen Sohn Moritz Kornfeld, denen der Sohn Aaron Kornfelds Bernhard und zuletzt der Sohn Bernhards, Sigmund, folgte.

Ich möchte an dieser Stelle noch eines bedeutenden damaligen Zeitgenossen, des hier in stiller Zurückgezogenheit lebenden Moritz (Meier) Altar, eines Schwagers des R. Aar. Kornfelds, gedenken. Von Beruf Kaufmann, überließ er die geschäftliche Führung ganz seiner Frau und widmete sich ausschließlich seinen Studien. Er schrieb Kommentare zum Talmud, übersetzte die Psalmen ins Griechische, trieb mathematische und astronomische Studien, sprach und schrieb hebräisch, latein und griechisch und las Plato im Urtext. Bei der Feuersbrunst im J. 1865 fiel sein gesamtes Hab und Gut dem Brande zum Opfer. Er hat es mit Gleichmut und Gottergebenheit ertragen, doch den Verlust wertvoller Manuskripte, das Ergebnis seiner Geistesarbeit, hat er nicht verwinden können. Er kränkelte von da ab und ist bald darauf gestorben. In der gegenwärtig materialistischen Zeit kann sich schwer jemand einen Begriff davon machen, welch geistiges Leben in der Judengemeinde des kleinen böhmischen Ortes damals herrschte.

Rabbi Salme (Salomon) Kornfeld hatte einen ausgedehnten Warenhandel und beschäftigte eine große Zahl von Frächtern, die die Waren, speziell Salz (er hatte damals das Salzmonopol für Böhmen gepachtet), vom Produktionsorte in die entferntesten Teile Böhmens verfrachteten. Er betrieb auch einen bedeutenden Handel mit Kolonialwaren, Wein, Getreide und Pottasche und belieferte mit letzterem Artikel die meisten Glashütten Böhmens. Er gründete hier auch die erste Lohgerberei, die im Hause gegenüber dem Tempel (gegenwärtiger Besitzer Baumeister Kořinek) untergebracht war. Nach seinem Tode war niemand da, der befähigt gewesen wäre, das für die damalige Zeit bedeutende Unternehmen im vollen Umfange weiter zu leiten. Schließlich übernahm der jüngere Sohn Michael, der seine Kusine, eine Schwester Rabbi Aaron Kornfelds, geheiratet hatte, das Geschäft, um es jedoch in bescheidenen Grenzen bis zum J. 1852 weiter zu führen. Von da ab leitete das Geschäft dessen Sohn Marcus Kornfeld unter der protokollierten Firma M. M. Kornfeld. Marcus Kornfeld hatte sich eigentlich der Technikerlaufbahn gewidmet, mußte aber bald nach Beendigung der Studien, nachdem sein Vater infolge einer mißglückten Staroperation völlig erblindet war, dem Geschäfte zuwenden. Ein Sohn von ihm war der bekannte Wiener Psychiater und Philosoph, Dozent Dr. Sigmund Kornfeld, dessen Werk „Über das Rechtsgefühl" von der Kant-Gesellschaft preisgekrönt wurde. Dr. Kornfeld, der ein treuer Sohn seines Volkes war und den enge Freundschaft mit Theodor Herzl verband, war Mitbegründer der zionistischen Partei und stets für die Hebung der jüdischen kulturellen Interessen tätig. Während des Weltkrieges hat er sich als Militärarzt durch die humane menschenfreundliche Behandlung der Mannschaften besonders hervorgetan, sich aber dadurch auch die Ungunst seiner militärischen Vorgesetzten zugezogen. Erwähnenswert ist auch die enge Freundschaft, die ihn mit dem Philosophen Popper-Lynkeus verband.

Marcus Kornfeld übergab das Geschäft im J. 1898 seinem Sohne Ludwig, der es bis zum heutigen Tage unter der Firma M. M. K. weiterführt.

Grabsteininschrift von Rb. Aaron Kornfeld:

Aaron Kornfeld,
geb. 28. Juli 1795,
gest. 27. Oktober 1881.

Bleib, o Wanderer, hier mit tiefer Ehrfurcht stehn!
Hier liegt ein Mensch von des Grabes Nacht umfangen,
Der hoch oben auf des Wissens heiligen Höhen
Ruhmvoll seinen langen Lebensweg gegangen,
Strebend zu erkennen nur das ewig Wahre,
Unaufhörlich forschend Gottes Wort zu lesen,
Ist sein langes Leben sechs und achtzig Jahre —
Nur ein fortgesetzter Gottesdienst gewesen,
Nur im Forschen in der heiligen Gotteslehre.
Nur im Wissen, seinem Lebenselement,
Sucht und fand er, einzig seine höchste Ehre,
Bis von seinem Leben ihn der Tod getrennt.
Und wie hohes Wissen seinen Geist geschmückt,
Hat die edle Güte auch sein Herz geziert.
Wie mit seinem Geist er leitend uns geführt,
Hat mit seinem Herzen er uns hochbeglückt,

Alle, die Ihn kannten,
Haben liebend Ihn verehrt,
Alle, die Ihn nannten,
Haben seinen Ruhm vermehrt.

K uctění památky tohoto velikého muže jest tento nápis na jeho hrobě v Golč. Jeníkově.

Historie rodiny Offerovy.

Ke konci stol. XVIII. žily v G. J. tři rodiny jména Offer. Jedna rodina odstěhovala se do Mnichova Hradiště, kde její člen Kompert Offer založil továrnu na obuv. Jméno Kompert změněno na jméno *rodové* a dlouhou dobu byla rodina tato pod jménem nikoli Offer, ale Kompert.

Druhá rodina odstěhovala se do Bratislavy. Člen třetí rodiny Kompert Offer zal. r. 1781 výrobu stuh a r. 1794 zprvu obchod železářský, později též smíšený v G. J. na náměstí v č. 141. Pojmenování u Železníků, Offer *„Železník"*, uchovalo se v lidu dodnes. Synovec Komperta Offera Tobiáš K. (Kompert) Offer převzal obchod tento a vedl jej pod jménem Tobiáš K. Offer dále. Když ovdověl, oženil se se svou neteří Annou. Po smrti jeho vedla obchod od r. 1867 jeho žena samostatně do r. 1878 pod jménem Tobiáše Offera vdova (Železnice). Pod touto firmou vedl obchod tento až do r. 1890 synovec Anny, Samuel Offer, jenž se oženil se svou příbuznou Mathildou, dcerou Barucha Offera. Anna zemřela r. 1889. R. 1890 převzal od Sam. Offera obchod jeho bratranec a nynější majitel firmy Samuel Offer. R. 1865 při velikém ohni, který zachvátil velikou část města, vyhořel také Offrův dům a byl ještě téhož roku stavitelem g. jeníkovským J. Chválou vystavěn. Obchod v rodině Offerově jest jedním z nejstarších, jehož za-

složení datuje se od r. 1781, ač obchod v tomto domě provozoval se dávno již před tímto rokem.

Vilém Offer — manželka Anna

Jenny Samuel Klára Marie

Bedřich Viktor Karel Jan Marie

Historie rodiny Pickovy.

Rod Pickův pochází původně ze Španělska a po revoluci španělské se po dlouhém a trapném cestování usadil v Čechách a koncem 16. stol. v G. J. Tak vyprávěl nám v rodině děd, který ve stáří 72 let zemřel roku 1864. Tento náš děd Isak Pick měl jednoho syna jménem Wolf Pick, který po odbyté vojenské povinnosti přijmul od otce v G. J. menší galanterní obchod. Jelikož ve zdejším horském kraji bylo mnoho tkalců, kupoval od těchto pro svůj obchod plátno. Jakmile měl odbyt, začal od sedláků, kteří pěstovali len, jejž ženy jejich předly na obyčejných přeslicích, kupovati a dával tuto přízi zpracovávati na plátna obuvnická, sedlářská a též k jiným účelům se hodící a prodával je zase obchodníkům menším. Asi v r. 1850 začaly se v Čechách zřizovati cukrovary, které k lisování řepy potřebovaly vlněnou látku, kterou kupovaly z Francie, kde cukrovary již byly zařízeny. Náš otec Wolf Pick přišel na myšlenku, že by mohl tuto vlněnou látku vyráběti sám. Obstaral si u vůkolních velkostatků, které měly chov ovcí, na zkoušku menší množství vlny, kterou dal na zcela primitivních strojích dřevěných, které místní tesař zhotovil, sepřísti a potom tkáti. Byl to v bývalém Rakousku první pokus vyráběti tuto vlněnou látku k lisování řepy cukerní. Cukrovary vyzkoušely tento výrobek a výsledek byl tak skvělý, že cukrovary, kterých tou dobou byl malý počet, přestaly tuto vlněnou látku kupovati ve Francii a objednávaly ji zde. Bylo tedy možno výrobu tuto ve větším rozsahu prováděti a jelikož zde v Čechách nebylo tolik vlny k dostání, kupovala se tato v Uhrách a v G. J. se zpracovávala. Asi v r. 1853 zřídil Wolf Pick ku přádelně, která zde již byla, ještě tkalcovnu k výrobě těchto vlněných látek. Bohužel zemřel Wolf Pick v mladém ještě věku 41 let v roce 1861 a vdova Františka Picková, která tu zůstala se 6 dětmi, z nichž nejstarší bylo 8 roků staré, převzala tuto započatou výrobu a vedla ji až do své smrti r. 1879 s dobrým výsledkem. Po její smrti převzali její synové Adolf a Bedřich závod, přeměnili firmu Wolfa Picka na *Wolfa Picka synové* a v r. 1899 ruční tkalcovnu zařídili na tkalcovnu strojní. — V r. 1881 přestěhoval se Adolf Pick do Prahy, kde firma zřídila *továrnu na jutu*, která byla tou dobou *první v Čechách.*

V r. 1920 vystoupil Adolf Pick z firmy, takže Bedřich Pick stal se jediným vlastníkem firmy. V r. 1924 přibral svého syna Vladimíra Picka za veřejného společníka a firma trvá dodnes.

Bedřich Pick jest v G. J. osobností velmi váženou, povahy ryzí a čistého charakteru. Dlouhá léta byl nejen členem obecního zastupitelstva, ale i radním města, členem místní školní rady a starostou náb. obce žid. *20 roků.* Dosud těší se veliké přízni a oblibě v městě pro svou přímost a reelní jednání. Vše dobré v městě podporoval a dobro města i nábož. obce israel. měl ve všem jednání vždy na zřeteli.

Isak Pick — Rebeka, roz. Hocková z Prahy

Wolf Pick Fany Charlotta Terezie Aloisie Marie

Helena Adolf Matilda Arnošt Bedřich Regina

Hermina,
rozená Tausigová
z Hlinska v Č.

Vladimír Hedvika Gertruda

Gertruda,
roz. Nováková
z Čes. Brodu

Jiří Hanna

Historie rodiny Österreicherovy.

Rodina Hermanna Österreichera pochází z Písečné na Dyji na Moravě. Děd jmenoval se Michael a zaměstnával se obchodem zbožím galanterním, které ve velkém rozvážel a prodával obchodníkům v detailu prodávajícím. Manželka jeho byla Kateřina, rozená Frey. Právo a povolení k ženění obdržel 23. května 1795, č. 14.610. Synové: Hermann, nar. 1815, Jakub 1817. Jedna z dcer Anna provdána byla za S. Silbersterna, řezníka v G. J., který však brzy zemřel a ona provdala se do Kolína za Mandelíka, obch. a dlouholetého star. israel. obce v Kolíně. Po jeho smrti žila v G. J. u H. Österreichera a dosáhla stáří 90 roků. Hermann Österreicher oženil se 1840 s Marií Bondy, v r. 1845 založ. gal. obchod pro sebe v č. 146 v G. J. a v témže roce (1845) koupil dům dřívější číslo 21 (nyní 28). Zemřel r. 1881 v 66 létech života svého, přenechav obchod manželce své. Rodina jeho byla požehnána 10 členy. (7 chl. a 3 dcery.) Obchod vedla manželka jeho do r. 1889 a od té doby vede jej nynější majitel firmy Arnold Österreicher, syn. Hermanna Österreicher požíval v G. J. vážnosti, byl členem předst. n. o. isr. a vždy v popředí vynikajících osob představenstva a města, účastnil se života veřejného a všech důležitých jednání a slavností jako representant náboženské obce israelské. V r. 1848 byl též členem národní gardy v G. J.